

PROLETAARNE REWOLUTSIOON EESTIS

I. Tallinna Kommunistlisest pataljonist — Smolnõis wahiteenistuses 1918. a. märtsis

Sm. Kiil, Grauberg, Theodor Tamm, F. Waiküll, Al. Jea
Sl. Salme Tiiwas, Tamm-Renke, Ella Kokka-Waiküll

Kominterni Eesti sektsiooni kirjastus, Leningrad

Wastutaw toimetaja Aleksander Waltin

Enamluse uurimine walges Eestis

Proletariaadi klassiõitlus on saanud üleilmseks asjaks ja nähtuseks niiwõrd mõjuwalt, et kodanlus kaswatab isendale juba spetsisid, kes seda „küsimust“ uurima peawad. Rewolutsiooniline klassiõitlus on, peale selle, aga saanud weel niiwõrd mõjuwaks, et kodanlusel tuleb sedä keerdsõlme otsekohe sõjariistadega „otsustada“ (klassisõdades). See on maksew ka pisikese Eesti kohta.

Walge Eesti kaitsewägede staabi (kw. st. — nagu see asutus end lühendatult ise nimetab) VI osakonna (see osakond on kodanluse propaganda tegemise osakond kw. staabis) üks ülesanne ongi Eesti enamluse „walgustamine“. Sest — kelle muuga Eesti walgetel siis tulewikus sõdida tuleb? Ainult enamlastega! Sellepärast andis nimetatud osakonna kirjastus Tallinnas käesolewal aastal (1930) wälja raamatu pealkirja all „Enamlus Eestis“. Nagu pealkiri ütleb, on see wäljaanne ainult I osa „uurimusest“; ta sisaldab kahte iseseiswat „uurimistööd“: „Enamlus Eestis 1917—1918“ ja „Enamlaste wabadussõjaaegne tegewus sise-Eestis“. (Raamatu autorid on Ed. Laaman ja J. Ernits.)

Et see raamat ka mõnesugust huwi wõib pakkuda Eesti töolisteklassile, siis peatumegi natuke selle raamatu juures. Tähendame aga kohe, et meie ei mõtlegi puudutada siin kõiki neid wõltsimisi, mis selles raamatus leiduwad. Meie peatume peaaesjalikult selle raamatu metodoloogilise külje juures, et selgeks teha, kuidas kodanlus ajalugu „uurib“ (käesolewal juhul — nimelt töolisteklassi rewolutsioonilise wõitluse ajalugu). Meie tahame eeskätt näidata, missugune on walge Eesti teadus ses suhtes.

Mis on ajaloolise arenemise aluseks?

Iseenesestki mõistetak, et Eesti walgete kaitsewägede staap läbi ja läbi walge on. Sellepärast on arusaadaw, et

kw. st. peaaegu kõik faktid oma „uurimuses“ on nii „uuritud“, nagu seda walgekaardlane oma walgete prillide läbi teha wõib ehk nagu seda walgekaardil oma tulewase sõja ettevalmistamiseks SNWLiidu wastu waja uurida ja „walgustada“ on.

Meid huwitab aga kõigepealt walge staabi uurimistöe üldine „seade“. See on, nii ütelda, — tükk teadust. See küsimus näitab meile, missugune on walgete staabi see teadusline lähtepunkt, millest selle staabi spetsid wälja lähewad, missugune on selle staabi teadusline tasapind, millele need spetsid asuwad, ja missugune on nende spetside teoreetiline pagaas, kui nad enamlust „selgitawad“.

Millest klassiõitlus on tingitud, — seda teab meil wist iga pioneer. Et „kogu senine ühiskonna ajalugu (kirjutatud ajalugu) on klassiõitluse ajalugu“ — see on selge igale arusaajale töölisel. See on meile niisugune tõsiasi, et SNWL-s selle üle isegi kodanlised professoridki enam ei waidle.

Eesti kw. st. „teadus“ räägib aga teisiti. Käsitades Marxi õpetust, kirjutab nimetatud raamat (lhk. 6), näit.:

„Ühiskonna arenemisekäik ei läinud mitte Marxi poolt ettenäidatud rada. Mitte klasside, waid rahwuste wõitlus oli teguriks, mis tõi Maailmasõja esile.“

Wähemalt tänapäewa maailma arenemise teguriks on — rahvus. Nii räägib Eesti kw. st. Sellega on klasside ajalooline heitlus kõrwaldatud. Jääb järele — rahvus. Kw. st. „uurimus“ selgitab aga edasi, et weel tähtsamad on hingeelulised, temperamentlised, kõlbilised, waimlised jne jne alused. Seletades, näit., et Marxi teaduslik sotsialism (walgetel on need kaks sõna ikka jutumärkides) on pankrotti jäänud, kirjutatakse nimetatud raamatus (lhk. 7):

„Kui Marx sotsialistlikus liikumises siiski weel suures lugupidamises seisab, siis mitte enam niiwõrd teadus-

likkudel, kui hingeelulistel põhjustel. Marxi õpetus sai sellele liikumisele usutunnistustlikuks dogmaks, nagu Johannese Ilmutamisraamat — tuhandeaastase rahurligi ootajatele. Mis enne end teaduseks kuulutas, täidab neil nüüd usu kohuseid, — seni kuni teist paremat usku pole leitud.“

Peatükis „Wene mässuwaim“ kirjutatakse (lhk. 17):

„Wene rewolutsiooniliikumine sai oma wilmases arenemisjärgus saksa sotsiaaldemokraatilt Marxi klassiwõitluse õpetuse. Selle sugulane on tema ka oma targutawa doktrinarismiga. Kuid rahvuslikult, temperamendilt läheneb ta rohkem romaani rahwastele oma taltsutamatu anarhillise mässumeelsusega.

Seega on tähendatud Wene rewolutsiooniliikumiselgi omapäraseid jooni, mis teda romaani rahwastest tuntuvalt eraldawad. Peamiselt on need mingi ümberwaatamatu fanaatiline usumäratsemine — „hingeline maximalism“ — ning kogu maailma peale käega heitew nihillism — „usk eimillegisse.“

Siit siis walgete käsitamisiwiis: Igal pool on tõukejõuks — hing, waim, „psühoos“, loodusjõud. 1905. a. rewolutsioon oli nii siis ainult „loodusjõuline plahwatus“ ehk „rewolutsioonikihutajate“ tagajärg. Niisama ka ajajärk peale 1905. aastat („Sama loodusjõulik, nagu oli olnud plahwatus, oli nüüd ka meeleolu langus“). Niiwiisi kaswas ka Eesti enamlus — kinnitab kw. st. See asutus wormuleerib oma mõtet selle kohta nii (lhk. 42):

„1905. aasta hulkade liikumises oli eesti sotsiaaldemokraatia sündinud, kandes selle ühiskondlik - poliitilise ärkamisaja tundeliku impulsiwuse ja teadusliku arenematusse ilmet. Kibe pettumuse waht, mida selle liikumise mõõn maha jättis, moodustaski pärimi eesti enamlusele.“

Edasi järgnewad weel nilsugused walgete „otsused“:

„Sotsialistide „klassiwõitlus“ kodanluse wastu ei ole õieti muud, kui atawistlik erilaad ksenofoobiat, s.o. põlist loomusunnilist umbusaldust ja waenu iga wõõra wastu.“ (Lhk. 49.)

„Masside loodusjõulikul liikumisel on iseäraldus, et ta oma liigete meeleoludele ja illusioonidele karjapsühholoogia seaduste järele hallutsinatsioonide tõelikkuse ja pinewuse wõib anda.“ (Lhk. 50.)

Aga missuguse ksenofoobia missugune atawistlik erilaad see on, kui eesti demokraatlik kapo oma naisohwrite rindu nõelu torgib, ehk kui „kõige arenenum angelsakslane“ (nagu nimetatud raamat seda nimetab) rahulistele uulitsatel lamawatele hindudele oma aeroplaanidelt pommisid alla pillub, ehk kui kultuurilised ameeriklased oma neegritest-orjaid elawalt tuleriidal põletawad?

Wõi missuguse karjapsühholoogia hallutsinatsioon see, näit., oli, kui Lenini haiguse ajal eesti waimuhaigete arst Luiga pikalt ja laialt ning teaduslikult selgeks tegi, et Lenin põeb tõesti põlist süüfilist ja et enamlus pollagi muud, kui wene süüfilise saadus? (Seda tegi Luiga samas „Waba Maas“, mille toimetajaks ka siis Laaman oli.)

Toome weel mõne wäljawõtte kw. st. raamatust, mis walgete arusaamist aitab melle selgitada.

„Naiwne mõistuseusk, — ratsionalism, mis on anamluse ilmawaate aluseks, on psühholoogiliselt nii wärwipime, et ei näe põhjusi, miks maailmas paljurahwusi olemas.“ (Lhk. 56.)

Selle tsitaadi puhul wõime juure lisada järgmist: SNWL alla kuuluwad rohkem rahwusi, kui ühegi teise riigi alla maakeral. Kuid rahwuslisi tülisid ja õõrumisi on SNWL-s mitu ja mitu korda wähem olnud (õigem, neid peaaegu polegi olnud), kui kuskil mujal kogu maailmas. Kas sellepärast, et enamlased rahwus-wärwipimedad on?

Oktoobrirewolutsiooni kohta leidub nilsuguseid otsusi:

„Enamlist riigipööret on kutsutud „sotsiaaleks rewolutsiooniks“. Tõe-

likult mängisid sotsiaalküsimused temas kõige vähemat osa, olgugi et neid kõigest jõust püüti terawaks ajada.“ (Lhk. 64.)

„Enamlaste oktoobripööret on hiljem suureks rewolutsiooniliseks sündmuseks katsutud kujutada, „kümneks päewaks, mis wapustasid maailma“. Tõelikult ei saa teda sugugi rewolutsiooniks lugeda, nagu seda oli weebuarri plahwatus, — temas puudus täielikult hulkade loodusjõud . . . Enamlaste oktoobripööre oli wäejooksikute pronunziamento.“ (Lhk. 71.)

Tõime wäljawõtteid sellepärast nii palju, et meie lugejad ise wõiksid otsustada „psühholoogilise wärwipimeduse“ üle, mis meie „suguwendadest-jaakude“ peades tõesti aset leiab.

Niisugune on see lähtepunkt, millest kodanluse ajaloo-uurimise tarkus peale hakkab.

Mis osa on ajaloo majandusel?

Et klassiwõitluse aluseks on inimsoo majandusline arenemine, et ka rahwuste tekkimine, kujunemine, arenemine pole mitte midagi muud, kui majanduslise arenemise kajastus, et üldse igasugune inimsoo klassiline arenemine ja selle arenemise kõik wormid (ka kirjandus, kunst, igasugune teadus jne) on lõppude-lõpuks walmistustjõudude arenemise ja selle wormide peegeldus — see tõsiasi on jällegi selge igale klassiteadlikule proletaarilasele. See on sama-sugune fakt, nagu matemaatika fakt, et kaks korda kaks on neli. Aga Eesti kw. st. mõtlemiswiisi järele pole kaks korda kaks mitte neli, waid — steariinist küünal.

Seletades enamluse tekkimist, leidub Eesti walgete raamatus 180 lehekülje peal ainult üksainsam koht, kus nad (walged) rewolutsioonilise liikumise aluseks majanduslise arenemise seawad. See koht raamatus (lhk. 21—22) räägib nii:

„Wene rewolutsiooniliikumise esimene — pörandaalune — ajajärk oli kogu oma lootuse talurahwa ärata-

mise peale pannud ja selles pettunud. Uus laine rewolutsiooniliikumises tõusis siis, kui tööstuse arenemine XIX sajandi lõpul Wene wabrikutööliste kihi kaswatas.“

Pange tähele! See on kogu raamatus ainuke koht, kus walged enamluse uurijad ise rewolutsioonilist wõitlust seowad majandusega. See wiie-kuerealine koht on walge waresena 180 lehekülje wäljel. (Kui mujal weel sarnaseid mõtteid leidub, siis on need ikka kas ainult enamlaste ehk muude kirjutuste tsitaatides; mitte aga walgete eneste tekstis.)

Kui aga rewolutsioonilise wõitluse aluseks ei saa olla majandusline seisukord ja üldse kapitalismi wastuolud, mis siis selle aluseks saab olla? Walgetel on selle peale lihtne wastus: hing, „psühoos“, loodusjõuline plahwatus ja muud sarnast. Wenes on aga eriti niisugune mässuwaim, mis wist muud ei teegi, kui rewolutsioonitab (wälja arwatud suur oktoober — see polnudki rewolutsioon). Nii seletab kodanluse „teadus“.

Eesti kaitsewäe propagandistid seletawad oma raamatus isegi ka sotsialismi arenemist en ne Marxi. Ja imelik, et selle seletuse juures põhjeneb neil kõik eraomanduse tekkimise peal, walmistustehnika tõusmise peal, rahwamajanduse arenemise jne peal, mitte aga mõistuse ehk muu sarnase asja alusel.

Meie ei mõtlegi siin walgeid „õpetada“, kuidas nad peaksid oma raamatuid kirjutama. Meie tahame siin oma lugejatele seda näidata, mäherdusi uperkuutisid need ajaloolased siin teewad, kui neil tegemist on rewolutsioonilise klassiwõitluse käsitlemisega.

See pudrutamine pole aga mitte Eesti ülesleitud. Nii on paljud ja paljud suurelki targad pudrutanud ja pudrutawad weel praegugi. Marxi õpetust maha tehes, käsitab kaugelt suurem osa kodanlisi ajaloolasi minewiku ajalugu peaaegu nii, nagu seda Marx esimene käsitas (meie mõtleme siinkohal ajaloo metodoloogiat). Mispärast? Selle-

pärast, et teistmoodi ajalugu tõsiselt, teaduslikult seletada ja käsitada on võimata.

Kui aga käesolewat aega uuritakse, siis leelawad walged spetsid, et igasuguse liikumise aluseks on waim, hing, tunded jne. Miks kodanluse teadus siin nii teeb? Sellepärast, et teistsiti ta teha ei wõi. Kui ta siin ka majanduslise aluse oma lähtekohaks wõtaks, siis peaks ta kapitalistliku ühiskonna wastuolusid tunnistama, peaks klassisid tunnistama jne. Seda kodanluse teha ei wõi, ei tohi, ei taha: seda teha ei luba kodanluse enese klassiline seisukoht.

Oli kunagi aeg, kus kõik praegused demokraatlike Eesti riigimehed ja ministrid ka teatud määral „materialistid“ olid. Nad rääkisid siis suure suuga oma isamaa majandusest ja selle loomisest, kui ainukesest õigest alusest Eesti rahwuse arendamiseks. Ka Koodi Jaani „elupikune edumõte“ seisid sellel wundamendil. Ka kaitsewäe nimetatud raamatu peaautor Ed. Laaman oli kunagi noormees, kes wanas „Walwajas“ ja mujalgi oma kõneharjutustel „materialistina“ esines. Nüüd on see kodanlustäielikult idealistlikuks saanud. Miks? Sellepärast, et Eestil on nüüd tõesti oma kodanlus. Kõik need Teemandid, Pätsid ja teised, kes kunagi teisi üles kutsusid peaaegu barrikaadidele wõitlema, lasewad nüüd ise rewolutsioonilisi wõitlejaid maha. Ja selle juures neawad nad iseenda klassilise minewiku ära, unustawad meelega ja täie teadmiselega oma „rewolutsioonilise“ päritolu minewikus. Sellest siis ka see otsimine idealismi kolikambri praegusa ja sündmuste seletamiseks (s.o. moonutamiseks).

Sellepärast ei tunnista walge teadus klassisid, klassiwõitlust, üldse majanduslise arenemise tähtsust ühiskonna wahekordades. Sellepärast tunnistab ta aga, et klassiwõitlus sünnib mingisuguse mõistatusliku tuhina hoos, mida kunagi mõõta ega kontrollida ei saa. Sellepärast siis pole walgete uurimistöös Eesti enamluse kohta mitte mingi-

ugust sündmustiku tõsist arenemist, waid ainult lihtne kirjeldamine ilma ühegi analüüsita. Sellepärast siis leidub ka niisuguseid seletusi, kus enamluse sammusid põhjendatakse ainult sellega, et enamlased tahtsid lihtsalt midagi teha (näit. lhk. 130 kirjeldatakse enamlaste tegewust 1918. a. lõpul ja põhjendatakse seda sellega, et neil „tarwis oli midagi teha“).

Meie järeldame siin, et just ajaloo seletamiseks on walgete teadus tõesti saamatu. Kõik sündmused põhjenuwad selles „teaduses“ seletamatutel asjadel. Seega annawad need targutajad aga iseendile waesuse tunnistuse oma waimlilise tasapinna ja teoreetiliste teadmiste kohta.

Mis walged töölisteklassi juhtidest räägiwad?

Kui aga ajalugu ja eriti rewolutsioonilist klassiwõitlust seletatakse mitte inimsoo objektiiwsete arenemise teguritega, waid subjektiiwsete tunnetega, kuidas seletawad siis walged üksikute isikute, eriti ajalooliste juhtide osa? Kuidas seletada siis, näit., seda, et kogu maailma töölisteklass Leninit oma juhiks tunnistab? Wõi millega seletada seda, et Lenin ikkagi maakeral ja ajaloo inimsoo enneolemata pööret juhtis ja seda hästi juhtis?

Kuidas seda walged seletawad, selle kohta toome wäljawõtted samast nimetatud „uurimusest“. Lhk. 22, näiteks. kirjutatakse Lenini kohta

„Wene sotsiaaldemokraatid oli Leninist palju andelisemaid ja waimukamaid juhte; kuid ei olnud nii ümberwaatamatut fanaatikut ega nii osawat demagoogi. „Isewalitseja, bürokraat, läbisaamatu kahtlustaja, ühekülgne ja kitsas pöikpea“, — need olid nimetused, millega Leninit tema enda lähemad parteiseltsimehed ehtisid. Trotski kutsus teda „raudrusika meheks“ ja Robespierreks ning tuletas meele, et Lenin tõepoolest, ühele parteikongressile seletades keskkomitee

ülesannet, olewat näidanud rusikat, kui keskkomitee sümbooli.“

Sm. Wiktor Kingissepa kohta räägib sama raamat (lhk. 51—52):

„Kidunemise talentidega hiilgas ka W. Kingissepp: alati eitaw waim, kes tihti „kunst kunsti pärast“ wastu waidles. Kui talle weebuarirewolutsiooni järele Narwa linnapea kohta pakuti, loobus ta sellest põhjendusega, et tal äkki ühel ilusal päewal turuplatsilt mööda minnes tung wõib tulla talumehe wankrile püsti tõusta ja hüüda: „Seltsimehed, maha!“ Tallinna tulnud korraldas ta enamlaste suuremaid rewolutsiooni lawastusi: maapäewa lalalisatsioonid ja „linnupriiust“. Eriti wiimase puhul awalikus temas peale näitejuhi ka kütt ja sadist, — kui Peterburi aristokraatlik „kuldne noorus“ omal ajal harrastas kassijahte, oli ta nelst õhinal osa wõtnud.“*)

Sm. Jaan Anwelti kohta on seal niisugune hinnang (lhk. 51):

„Partei juhti, Jaan Anwelti, noort Narwa adwokaati, Kohilast pärit, wõib wõrrelda Staliniga, — nii mõistatuslik näib esimese pilguga tema mõju tema täieliku — mitte ainult kõnemeheliku, waid ka üldse waimlise väljapaistmatuse juures. Tema mõju seisis tema puises ja kangekaelses iseloomus, mis massile oma paendumatu fanatismiga wõis imponeerida... Juhina ta wõis oma orienteerumismõime nõrkusega olla juhitaawatele sama „hüdaotlik“, nagu Lenin seda Stalinist kinnitas.“

Enamluse juhid on fanaatikud, demagoogid, põikpead, näitejuhid, waimuhaiged, puised, kangekaelsed. Nad on üldse ebanormaalsed inimesed. Suure-

malt osalt on nad wist seltskonna jäätised.)*

Aga miks siis proletariaadi hulganende jäliste järele lähewad? Miks kogu töörahwas nimelt neid oma juhtideks tunnistab?

Kui isegi nii täitsa „erapooletult“ otsustada, siis kiheleb ju igaühel keelel küsimus: aga miks hulgad, näit., Konstantin Pätsu oma juhiks ei tunnista, kuigi see härra ka wäga suur demagoog, despoot, põikpea on (ka oma väljanägemisega on ta ju otse metsik Mussollini)? Ehk miks töölised oma juhtideks Teemanti, Tõnissoni, Strandmanni ei tunnista, kes walgete arwates märksa nupukamad mehed on, kui kõik eesti enamlased kokku? Ehk miks Eesti töörahwas ei tunnista oma juhiks mulgi sulasepoja Laidoneri, kes ju isegi sõjawägesid juhtinud, kes tsaariaegse kindralstaabi liigis olnud ja kes küllalt oskab hulki walitseda kui ka juhtida?

Kuidas kodanluse teadus neid küsimusi lahendab? Ta räägib (lhk. 48):

„Enamlus ei juhtinud massi; ta rahuldab lihtsalt massi instinkte ja Lenini and seisis selles, et ta õieti tabas neid instinkte ja neid üles küttis.“

Kui selles „kütises“ keegi midagi ebasunnist leiab, siis wõib ta wõtta omale seletuse, mis sealsamas (samal leheküljel) wabaks walikuks antakse:

„ometi oli warsti Lenin kõigi enamlaste üldtunnustatud juht. Kuida see wõis sündida, see on üks rewolutsiooni mõistatustest, mille lahendus peitub massi hingeelu iseäraldustes erakordsetel silmapilkudel, lühidalt öelda — rewolutsiooni uimas.“

Aga kuidas demagoogid ja waimuhaiged enamlased just Eesti hulki juhtisid? Maapäewa lalaliamine Tallinna tööliste poolt 15. now. 1917. a. sündis, näit., nii (lhk. 74):

*) Ka siin esineb see Wiktori „kassijaht“. Wiktor oli kunagi üliõpilase põlwes wana Peterburis oma korterinaabri Alma Ostra-Oinase klunuja kassi oma tuppa „warastanud“ ja sellega kassi perenaisele suurt meelehärma teinud. Nähtawasti ei suuda see kassimamsel seda wana lugu kunagi unustada ega Wiktorile „andeks anda“.

*) Mõned enamlased saawad walgetelt siiski ka mõne kiitwa sõna (nagu sm. Woldemar W.) ehk kaastundliku märkuse. — Sellest meie siin aga ei räägi.

„Maapäewa oli väga lihtne mõõdukagi sõjalise jõu waral laiali saata wõi koguni talle üldse kokkuastumist takistada. See ei olnud aga W. Kingissepale küllalt näitelawalik. Tema käsutas seks kogu Tallinna enamalise tööliskonna Tompea lossi ette kokku, küttis kihutuskõnedega üles ja nõudis, et „wasturewolutsioonilised“ maapäewasaadikud selle mürawa massi ees oma süütegudest aru annaksid.“

Näitejuht ja waimuhaige Kingissepp käsutas enamlased kokku, küttis nad kihutuskõnedega kuumaks ja . . . niiviisi aeti maapäew laiali!

Tallinna esimene maatameeste konwerents (1917. a. augustis) sündis, näit., nii (lhk. 85):

„ . . . enamlased . . . kutsusid Tallinna esimese maatameeste konwerentsi kokku. Ilmus kõigest 43 saadikut paarikümnele organisatsioonilt, kes kaebasid, et organiseerimine olewat maal väga wilets, — puuduwat huwi, kui ka jõud. Et saadikud olid poliitikas liig wilumatud ja neid ka teiste parteide esitajatest hoolega eemale hoiiti, oli läbirääkimisi väga wähe. Lihtsalt tõsteti käed üles, kui enamlaste juhid midagi ette panid.“

Teine maatameeste konwerents (1917. aasta detsembris) sündis aga nii (lhk. 86):

„ . . . kutsuti detsembris kokku teine maatameeste konwerents, kuhu ilmus juba 153 esitajat, kes jälle käed üles tõstsid, kui enamlaste juhid midagi ette panid, olgu see siis asutawa kogu laialiajamist wõi sotsialistide esitajatele sõna keelmist.“

Aitab nendest wäljawõtetest. Asi on küllalt selge. Enamlised lõuamehed ja demagoogid talltasid väga lihtsalt: käsutasid inimesed kokku, rääkisid neile augud pähe ja inimesed muudkuul „tõstsid käed jälle üles“.

See lihtne asi on ühtlasi aga ka väga naljakas. Naljakas nimelt sellepärast, et enamlusel pole Eestis mitte kunagi ega kuskilgi tõsist pinda olnud. Wõtke ükskõik missugune ajajärk, ehk missugune asi tahes. Igal ajal ja igal pool

said enamlased lüüa ja kaotasid. Näit. Eesti enesemääramise küsimuses. Sellega oli asi nii (lhk. 60):

„enamlastel läks kallaletung Eesti enesemääramise wastu — olgugi ette wõetud käsikäes wene rewolutsionääridega kui ka mustasajaga — täiesti nurja, sest ta mobiliseeris enda wastu wäheste eranditega kogu eesti rahwa.“ (Jutt on 1917. aasta suwistest sündmustest.)

Samuti oli ka maal rahwas igalpool ja igal ajal enamlaste wastu juba hällist saadik. Kuidas aga siiski nõukogudewalitsus (enamlaste walitsus) sündis? Aga nii (lhk. 73):

„Nõukogude korra eelduseks oli, et rahwas on rumal ega tea ise, mis tema heakäekäiguks tarwis.“

Ka wõimul olles said enamlased Eestis alatasa lüüa. Nad said peksa eesti sõjameeste kongressidel (lhk. 96—98). Nad said raskesti lüüa ka Eesti asutawa kogu walimistel, kusjuures neil „eriti raske oli kaotus suuremates wabrikutes“ (lhk. 99).

Ja ka hiljem, peale saksa okupatsiooni, näit., polnud enamlastel muud kui kaotusi, äpardusi, lüüasaamisi jne. Eesti iseseiswuse tekkimisel, näit.,

„selgub, et . . . enamlaste tegewusel . . . juba kohe alguses polnud soodsat pinda — wastuwõtlikku massi, millele kommunism oleks wõinud toetuda.“ (Lhk. 129.)

Enamlased-sunnikud ei saanud sellest aga ikkagi aru ja käsutasid jälle kogu Talliina töölisklassi 1918. a. 12. now. „saamatule ja orjameelsele“ wäljaastumisele. Selle kohta kirjutab walgete raamat (lhk. 131):

„Miks oli enamlaste wäljaastumine 12. nowembril nii saamatu ja orjameelne? . . . rahwal puudus waimustus, puudus usk, puudus ka wäljaastumise üldjuht. Ei wõi ütelda, nagu poleks juhte olnud. Neid oli. Ja neid oli ehk liig paljugi, kuid nad ei tunnud toleaeagset rahwa meeleolu.“

Nendele tsitaatidele ei lisa meie oma poolt enam midagi juure. Nad räägiwad küllalt selget keelt. Iga lugeja wõib nüüd ise otsuse teha walgete ajaloo spetside tarkuse kohta.

Kw. st. wõltsimised

Need wäljawõtted, mis meie senini walgete raamatust juhuslikult noppisime, olid walgete enamluse uurijate tarkuse ja teaduse otsekohesed pärlid. Nende pärlite kõrwal on walgetel sulepoistel aga veel sulpoiste wõltsimisi. Toome mõne näituse. Oma mõistmise kohaselt seletades enamluse arenemist peale 1905. aastat Wenemaal, kirjutab Eesti kw. st. VI osakonna raamat 27—28 lehekülgedel:

„Wallutanud partei keskasutused, algas Lenin siis ägedat wõitlust wähehlaste wastu. Selles aitas teda agaralt Wene politsei departemang, kelle salaagent, endine kriminaalkurjategija Malinowski, oli Lenini lähem kaastööline, kuna teine politseiagent, Tschernomasow, enamlaste häälekandjat juhatas... Salapolitsei toetas nimelt wene sotsiaaldemokraatide seas sihikindlalt äärmisemaid woolusid, lootes nendega kergem wal-mis saada, ja tema õnnistusega ajas Malinowski ka riigiduuma sotsiaaldemokraatliku rühma lõhki... Nii mängisid Wene salapolitsei ja enam-lased juba mõnda aega enne 1917. aasta rewolutsiooni ühist kardetawat õnnemängu.“

Masuurikatel, kuigi nad mitme eest waletawad, on omasuguste seas ka ikkagi teatud piir. Eesti walgetel staabimeestel pole siin aga vähematki lugu-pidamist iseenda ja omasuguste wastu (raamat on ju määratud Eesti kasaka-tele, soomusemeestele ja muudele sarnastele) jõhkras wõltsimises.*)

*) Muldugi ei hakka meie siin Malinowski lugu seletama. Tahaksime aga tähendada, et ka Eestis on Malinowski taoline lugu olnud. Meie mõtleme nimelt Warfolomejewi lugu. See mees oli ka wist „kriminaalse“ minewikuga,

1918. a. lõpu kohta luuletatakse mingisugusest lahkuminekust Eesti enamlaste wahel inglaste suhtes. „Teadlikum klass“ (nii on seal öeldud lhk. 141) Eesti proletariaadist olla inglise laewastikku pidanud „oma seltsimeesteks“!

Igal eesti töölisel on väga hästi meeles Inglismaa konsuli prowokatsioon Eestis 1919. a. I Eestimaa ametiühisuste kongressi ajal. Nüüd kirjutawad aga kw. st. propagandistid selle kohta (lhk. 165—166):

„enamlaste poolt wiidi läbi Eestis asuwate wälisriikide esindajate usutlemine, lootuses teada saada nende salliwust illegaalsete organisatsioonide suhtes. Inglise esindajaga ei saadud esimesel käigul kokku. Sealt lubati saata kutse, kui esindaja neid jutule wõtab. Warsti saabuski kutse. Määratud ajal, 28. augustil, ilmus Eestimaa ametiühisuste kesknõukogu esimees Aleksander Annus inglise esindusse. Tema kaasas oli üks kommunistliku partei eesti keskkomitee liige. Millest seal räägiti, sellest pole lähemalt teada. Samuti puuduwad teated jutujamamise üle ka teiste wälisriikide esindajatega.“

Meie oleme harjunud kodanluse iga-suguse solgitorudega. Kuid meie pole veel küllalt harjunud sellega, kui mehed, kes endid kirjanikkudeks peawad, päse päewa ajal kõikide silmade all weristelt mõrtsukatelt saadud walepaberid oma ohwrite tasku panewad. Eesti kaitsewäe staabi VI osakonna lurjusest- kirjanik (selle sulpoisi nimi on — J. Ernits) teeb aga seda. Eesti walitsuse

mille peale spekuleerides Hellati kaitsepolitsei ta oma agendiks tegi.

Miks Eesti kw. st. VI osakonna wariserid seda ei kirjuta, et nende leiwaisad ka enamlastega „ühist kardetawat õnnemängu“ mängisid?

EKP kk ajalookomisjoni arhiwist on mõnedki dokumendid (ka Warfolomejewi enese kirjad) järele, mida meie kunagi awaldada wõime.

Malinowski ja Warfolomejewi wahel seisab praegu eestkätt selles, et Malinowski sai enamlaste poolt maha lastud, kuna Warfolomejew Eesti kapo kaitsele veel „õnnelikult“ „õhku rikub“.

esitajad olid need (Teemant, sots Püümann j.t.), kes 1918. a. detsembris Tallinna all seiswa Inglise laewastiku admiraali juures palumas käisid, et see mereröweli Eestit okupeeriks. Neile libudele anti siis korw. Eesti kaitsepolitseilased, sots Hellati käsikud, olid need, kes 1919. a. augustis inglise konsuliga Tallinnas kokku rääkisid, et tööliste wäljaastumist prowotseerida. Eesti kaitsepolitsei soowitusel ja nõusolekul palus inglise konsul am.-üh. mehi oma juure. Kui keegi am.-üh. kesknõukogust heaks ei arwanud konsulihärraga juttu ajada, siis palus konsul teist korda neid meie seltsimehi oma juure „mõnesuguste asjade“ üle läbi rääkima. Käisid inglise konsuli juures Annus ja Koolmeister, kes oma jutuaajamisest täpse kirjaliku aruande saatsid ka EKP kk-le. Kui siis am.-üh. tegelased (nimelt Annus ja Koolmeister ise) mõrtsukate sammu am.-üh. kongressil paljastasid ja kui am.-üh. kongress konsulit kui prowokaatori maalt wäljasaatmist nõudis (konsul pani ette Eestis rewolutsiooni teha, sest tema, konsul, laewastik ja sõjawägi polla selle wastu), siis wastas toleaeagne siseminister sots Aleksander Hellat selle peale — kongressi laiallajamisega, ülemaalise pogrommiga, 76 ülepiiri saatmisega ja 26 tapmisega:

Oma sopahaisu lõpetab sulil Ernits nii (lhk. 169):

„Wabariigi olemasolu ähwardawa kildkonna taltsutamiseks ja kihutus-töö lõpetamiseks laskis Walitsus arreteerida 104 aktiivsemat kommunistliku partei tegelast, nende seas ka ametiühisuste kesknõukogu ja kongressi juhatusel liikmed ja otsustas neid wabariigi piiridest wälja saata.

Sellega lõppes Eestimaa ametiühisuste kesknõukogu tegewus, mida eesti keskkomitee oli umbes pool aastat sihikindlalt juhtinud.“

Selle „seletusega“ ja siin pandud punktiga lõpeb raamatus wastaw peatükk. Mõnikord waremalt rääkisid timukad ise, et 26 tapmine Isborskis olla mingisuguse arusaamatuse ja teadmata

põhjusel sündinud (soomusrongi mehed teinud seda „omapead“ jne). Nüüd on nad nii jultunuks läinud, et räägiwad, nagu poleks tapmist üldse olnudki, waid kõik 104 olla Wenemaale saadetud. Talitage siis juba järjekindlamalt, mõrtsukad! Seletage nii, nagu seda „Waba Maa“ Isborski päewil seletas: kõik 104 anti allkirja wastu Wenemaa enamlastele üle! (Raamatu teine ja peaautor on Ed. Laaman — praegune „Waba Maa“ toimetaja; on tal häbi oma eeskäijate seletust korrata?)

Meie ei räägi teistest wõltsimistest walgete uurimuses. Neid on liialt palju. Nimetame ainult, et walged selgeks teewad, et tsaari ajal enamlased alati sellepärast liikumise juhid olid, et walitsus wähemlasi kinni wõttis ja sellega enamlastele tegewuse wõimaluse andis, et Lenin oli mõisniku poeg, et Lenin olla oma wastaste wastu otsekohe laimu ja walet soowitanud (walged mõõdawad siin iseendi mõõdupuuga) jne, jne.)*

Weel mõnda walgete mõõdupuudest

Walged waletawad nii, et suu neil suitseb.

„Ise nad tossutawad sopahaisu, Et pole sel ühtegi pidet ega paisu.“

Ja seda arwawad nad siis ka oma wastastest ja klassiwaenlastest. See on üldine kodanluse mõõdupuu, mis omane igale kodanlasele ja eraomanikule, kes kõike maailmas raha peale hindab ja kellel kõik ainult tema weksli, wõlatähe, allkirja ja kasu seisukohalt paistab.

Oktoobrirewolutsioonist saab walgekaardlane nii aru, et see oli enamlaste wõimule pugemine nende wäejooksikute turjal, „kes oma enda maa kaitsel polnud julgenud oma eluga riskeerida“ (lhk. 95; see ongi see „wäejooksikute pronunziamento“). Siin tuleb awalikuks Laamani-Ernitsi wärwipimedus, kes seda ei näegi, et Laamani-Ernitsi „maa“ polnud mitte wäejooksikute „maa“, ja kes

*) Mäherdune hingeline poolehoid ja maasuurikalik jõupingutus nende kaitsewäestaabi sulide poolt — sotside (wähemlaste) kaitsemiseks.

seda meelega ei tahagi näha, et need-samad wäejooksikud just nimelt oma „maad“ terwelt seitseteistkümne riigi wastu kaitsesid ja seda kangelaslikult kaitsesid. „Rahwuse“ ja „maa“ mõiste on kodanlusel enesel nii keeruliseks tehtud ja meelega nii keeruliseks seletatud, et need kodanlased enam isegi õiget mõõdupuud ei leia, kui küsimusi arutawad, mis sellega seotud. Sellepärast tunnistawad nad tööliste selge ja lihtsa arusaamise rahwusest ja maast ka mõistmatuks ning wastuwõtmatuks oma „teadusele“.

Kaitsewäe propagandistidel on ainult üks poliitika ja üks ilmawaade õige — kodanluse poliitika ja ilmawaade. Kõik, kes teisiti arwawad, ja kõik, mis teisiti arwatakse, on kõlbmatu. Sellepärast on ka enamlus hukkamõistetaw. Ja jällegi kirjutawad kodanlased selle oma teguwiisi ka enamlastele külge. „Et keegi oma poliitikat tahab teha, mis mitte „Prawdast“ pole ettekirjutatud, on asi, mis enamlastele pähe ei mahu“ — seletawad nad. Tegelikult on asi nii, et enamlased mõistawad iga kodanluse sammu ja oskawad ka seda iga sammu õieti seletada. Kodanluse teaduses on aga just nii, et seal peab ainult uskuma ning õigeks tunnistama seda, mida kaitsepolitseilased seletawad. Laamani arwates on asi maailmas nii, et ainult need ideaalid, mis Laamanil ja sulipoisil Ernitsil on, on kõige õigemad ideaalid. Kui aga kellegil enamlasel teistsuguseid ideaalid on, siis on see teistmoodi mõtleja tingimata demagoog, fanaatik, walmuhaige, põikpea ja muud. Nii — Laamani mõõdupuu. Meie aga usume, et Laamanil tõesti oma ideaalid on, mille eest ta wõitleb. Meie mitte lihtsalt ei usu, waid isegi kinnitame seda ja seletamegi, et see just nii on. Laaman kogu oma ametwendadega-kapolastega wõitleb ka oma ideaalide eest ja wõitleb kõige oma parema tahtmisega ning teadmisesega nii, kuidas ta wähegi suudab seda teha. Tema ideaal on — kodanlise korra ja kodanlise eraomanduse kaitsmine. Niisugune on meie mõõdupuu. Eraomandulise mõtteilmaga wigastatud peaajud ei saa

nende kahe mõõdupuu wahest mitte kunagi aru.

Kuidas walged kapolased enamluse teoreetilisi küsimusi seletawad, toome selle kohta ka mõne näituse. Laaman algab oma kirjatööd niisuguse wäitega (lhk. 1):

„Sotsialism ja kommunism on meie päewil nii kulunud mõisted, et nad on kaotanud oma kindlamad piirjooned, nagu kaotab paljukäinud raha oma kujutise.“

Kodanlased nii teewadki: reostawad oma seletustega sotsialismi ja kommunismi nii ära, et need mõisted enam kuskile ei kõlbaks, ja siis näitawad kogu maailmale: ennäe, missugune ta on! Sellest meie siin rääkima ei hakagi, mis sotsialism ja kommunism eesti kapolaste arwates on ehk kuidas nemad seda maailmale seletawad; küürakaid meie ei paranda.

Marxi õpetuse kohta arwawad kapolased muu seas:

„Nagu Marxi iseloomus külm arwustaw mõistus ja kuum rewolutsionääri temperament kõrwuti esinesid, nii koosneb ka tema õpetus kahest üksteisega sobimata ollusest: aegapidine ajalooline arenemine — ewolutsioon, ja äkiline ühiskondlik pööre — rewolutsioon.“

Meie ei wõi nõuda kodanluse sulepoltelt ja ajalehe neegritelt, et nad marksismi tunneksid ehk proletariaadi ilmawaatega natukenegi täpsemalt tutawad oleksid. Kuid ühte on meil täeline õigus nendelt siiski nõuda. Meil on õigus nendelt eraomanduse korra palgalistelt nõuda, et nad ise enda — kodanlise — ilmawaate arenemist natukenegi tunneksid.

Toodud tsitaadis on niisugune rumalus, mis niisugusele ülikooli haridusega ja wäljamaal olnud mehele, nagu Ed. Laaman, tõesti häbiks on; häbiks aga seda enam, et see ajakirjanik, poliitik, mitme raamatu autor, seltskonna tegelane jne ühtlasi ka aastate jooksul „Waba Maa“ toimetaja on. Meie kons-tateerime siinkohal, et kodanluse aja-

kirjanikkude ja ajalehe toimetajate waimline ja teoreetiline tasapind Eestis uskumata madal on. Et toodud rumalust mitte awaldada, selleks ei pruugigi Marxi õpetust tunda. Kodanluse poliitikategelasel oleks waja olnud natukene, näit., Hegeli dialektikatki teada, et toodud rumalust mitte wälja plärtsuda. Ka lihtsa ajakohase looduseteaduse seaduste tundmine oleks küllaldane olnud, et seda rumalust mitte ütelda.

Meie ei peatu teiste umbes samasuguste „lapsuste“ peal. Neid on raamatus palju. Peatume lõpuks veel ühe wälte peal. Nimelt selle peal, kuidas walged EKP pörandaaluse organisatsiooni tööd omale ette kujutawad.

Kõik sammud, mis Eestis kunagi ja kuskilgi walitsuse wastu on olnud, on kõik tingimata enamlaste korraldatud. Nii seletawad nad ka nüüd, et Saaremaa mäss oli Kingissepa organiseeritud, et Tartu tagawara pataljoni wastuhakamine oli enamliste pörandaaluse organisatsiooni otsekohene ettewõte jne. Peame ka siinkohal kinnitama, et kahjuks, ei saanud EKP neid kahte proletaarlist rewolutsioonilist wäljaastumist mitte juhtida ja et need mõlemad sündisid ilma EKP teadmata, tõesti loodusjõuliselt.

Walgete arwates aga teeb EKP oma kodanluse wastast wõitlust nii, nagu seda walged nõukogude wastu teha püüawad. Missugune nende arwates EKP organisatsioon oli, selle kohta toome siin huwitawa pikema wäljawõtte (lhk. 177):

„Kihutustööst raskem ülesanne oli salakuulamine. Sel alal algas organisatsioon tegewust juba 1919. aasta kewadel. Esiotsa mobiliseeriti salaluure jaoks energilisemaid aktiwiste ja loodi nende abil spionaashi wõrk seljataga ja wäeliniidel. Eriti laialatuslikuks kujunes see pealinnas. Siin leidis kaastöölisi igas walitsusasutises, jaamade ja sadama teenijaskondades, hotellides, kauplustes ja igal pool. Wäiksemgi juhtumine ja liikumine ei jäänud neist tähelepanematuks. Peale selle liikles uulitsatel

nii õõsi kui päewal suur toimkond alalisi agente, kes Walitsuse tegewust, rahwawäe paigunemist, laewade ja rongide laadimist ja liiklemise suundi terawalt jälgisid. Aegamööda siginesid walwepostid sõlmejaamadesse ja muudesse rahwawäe edasitagasi liikumise punktidesse. Ka wäeosadesse, kalda ja saarte kindlustustesse j. m. ilmusid organisatsiooni agendid ja kaastöölised lisaks endistele.“

Nii oli siis EKP-l pörandaalune aparat ja organisatsioon suur, nagu demokraatlise wabariigi walitsusel. Kas demokraatlasel tahawad selle taha oma tollaegset nõrkust ja segadust peita? Wõi walmistatakse Eestis ehk mingisugust uut enamlaste suurt protsessi ette, kus ehk ka mõnede „patud“ kodusõja ajast aset leiawad (nagu sm. Pärna protsessis seda taheti wälja mõelda)? Wõi on see kirjeldus kõik ainult lihtne ettewalmistus ja agitatsioon tulewase sõja puhuks SNWL wastu? Kõige tõenäolikum on wiimane.

Meie oma poolt peame tähendama, et kõik need Eesti luureosakonna agentide tegewused, mis walgete poolt Nõukogude Wenemaal korraldatud olid ja mis siin paljastatud ehk awalikuks on tehtud, on täpselt sama kawa järele mõeldud, nagu toodud tsitaadis kirjeldatakse. Sellepärast omab siis ka EKP tegewus Eestis kapolaste silmis wastawalt nende „meeleoludele ja illusioonidele karjapsühholoogia seaduste järele hallutsionatsioonide tõelikkuse ja pinewuse“.

Kodanluse „teaduse“ pankrott

Nagu lugejad tähele panid, ei puudutanud meie kaugeltki kõiki neid rumalusi, wõltsimisi, wäljamõeldusi, üks-teisele wasturääkimisi jne, mis toodud wäljawõtetes leiduwad. Meie ei püüdnudki seda teha. Meie eesmärk oli selgeks teha mõnda peaiseäraldust kodanluse teoreetilises ja ajaloolises töös. Meie esialgse selgitamise põhjal wõime nüüd juba üldise otsuse teha selle kohta, kuiwõrd kaaluw, ajalooline, tea-

duslik see enamluse uurimine on, mis walges Eestis toimetatakse.

Walgete ajaloolaste uurimise alustoad on wäited:

- 1) klassisid ei ole, waid on rahwus;
- 2) mitte majadus ei määra ühiskonna arenemise, waid mingisugused rahwa instinktid;
- 3) rewolutsiooni ajal walitseb rahwa üle mingisugune „rewolutsiooni uim“;
- 4) rewolutsiooni juhid on demagoogid, fanaatikud, põikpead, waimuhaiged jne, jne, jne;
- 5) enamlus põhjened massi saamatuses, orjameelsuses, rumaluses, pimeduses jne, jne, jne;
- 6) enamlusel pole Eestis kunagi pinda olnud, ei ole praegugi ja ei saagi olema.

Lõpuks ja kõik kokku — sotsialism, kommunism, enamlus, rewolutsioon, proletariaadi klassiwõitlus ja muud sarnased asjad on kõik hingeline maksimalism, fanaatiline usumäratsemine, atawistlik erilaad ksenofoobiat, mis mõistatusliku rewolutsiooni uima ehk wäejooksikute pronuntsiamento korral ja desperaado-meeleolu ajal teadwuslikus arenematuses demagoogiliste ja süngete näitejuhtide poolt fanaatiliselt karjapsühholoogia seaduste järele hallutsinatsioonilisteks illusioonideks doktrineeritakse ja siis impulsiwswelt tundeliku üleskõetud julmi ning pimedada massi läbi maailma-rewolutsiooni süütamiseksapaatselt lawastatakse.

Niiwiisi kõlab walgete otsus ja määrus enamluse kohta Eestis. Kui neilt spetsidelt aga otsust ja määrust küsida ainult rewolutsiooni kohta üksi, siis annawad nad wastuseks ainult üheainsa sõna — mõistatus!

Jah, rewolutsioon on walgetele ajakirjanikkudele, ajalehtede neegrupoistele mõistatusseks. Pealegi niisuguseks mõistatusseks, mida nad kunagi ülesmõistata ei suuda ka isegi siis mitte, kui nad kogu maailma wõõrakeelsed sõnad appi wõtawad ja kogu maailma kodanluse tarkade tarkuse kokku kraabiwad.

Tõepoolest. Nimetatud Laamani ja suli Ernitsi raamatus ei leidu mitte wähematki

tõsist uurimise (ehk analüüsi, naga seda teaduslikes keeles nimetatakse) jupikestki. Kogu raamat sisaldab igasuguseid lauseid, wäiteid, mõtteid, wäljawõtteid niihästi enamlaste kõnõdest, kirjutustest, kui ka Eesti kaitsepolitsei õigetest ja waledest „dokumentidest“, sündmuste pealiskaudsetest kirjeldustest nii, nagu neid (sündmusi) igapäewane wäikekodanlane oma silmaga näeb ja oma mõistusega mõista oskab. Walgete spetside „uurimuses“ pole jälgegi tegeliku elu tõsisest arenemisest (on selle asemel lihtne kronoloogia). Selles „uurimises“ pole wähematki sidet üksikute sündmuste ja nähtuste wahel, seda „sisemist“ sidet, mis ühiskondlises arenemisest tegelikult on (sellepärast ei suuda kw. st. spetsid ka mitte kuidagi aru saada, näit., rahwusküsimuse otsustamisest enamlaste poolt). See on aga nendel kodanluse spetsidel paratamata juhtunud paratamatus. Meie seletame kohe, miks see nii on.

Kodanluse kogu teadus poeb juba ammu warju igasuguste mõistatuslikkude asjade taha. Ühiskondlises küsimustes ei salli ta tõsist uurimist üldsegi. Sest kui ühiskondlikke asju uuritakse, siis wõidakse lõppude-lõpuks ikkagi klasside tunnistamiseni jõuda. Kui aga ühiskonna klassid on uurimises wälja juuritad, siis pole see kodanlusele mitte sugugi kasulik.

Ajaloo alal on kodanluse spetsid sellepärast hakanud oma asja wäga lihtsalt talitama. Ajalugu kirjutatakse nagu kalendrit: see sündmus oli niisugusel kuupäewal, teine sündmus oli teistsugusel kuupäewal, ükskord kirjutas enamlane nii ja mõni teine na', kuna teinekord kirjutas jälle enamlane na' ja mõni teine nii, rahwas aigutas ükskõikselt ja ootas, millal näitejuhid ajaloo tegemise lõpetawad, et rahuliselt tukkuda saaks jne, jne. Nii kirjutawad, uuriwad, õpetawad kodanluse spetsid meie ajal ajalugu. Oma poolt panewad nad aeg-ajalt weel mõne moraalijupikese kuskile wahele. Nii on ka sisult Laamani ja Ernitsi „uurimus“ enamluse kohta Eestis.

Wihates igasugust klassilise ühiskonna ajaloolise arenemise tõsist uurimist, hel-

dab kodanluse teadus kõrwale ka igasuguse analüüsi, igasuguse tõsise teaduslise abinõu, mis klassilist ühiskonda aitaks lahti lõigata nii, nagu arst oma haigel operatsiooni korral organismi lahti lõikab. Sest niipea, kui kodanluse ilma-korda marksismi arstinoaga lahti lõigata, paistawad sealt sisemusest klassid, eksploatatsioon, rewolutsioon ja muud wälja. Seda kodanlus ei salli. Ta ei salli sellepärast ka mitte mingisugust muud analüüsi, ka mittemarksistlikku analüüsi.

Sellepärast piirduja ka Laamani ja Ernitsi raamat igapäewase halli eluneja (nii nimetawad walged eesti kirjamehed *обытатель*'it) seisukorraga. Sellepärast ei leidu selles „uurimuses“ kübetki ühist siduwat ja tõsist analüüsi.

Objektiivse teaduse asemele seab walge Eesti eluneja igapäewase wäikekodanlise moraalitamise. Kodanlusel on teaduse asemel mingisugused subjektiivsed moraalid normid. Kodanluse ajaloolane on eluneja, pealtwaataja ajaloo teel, kes hoolsalt üles registreerib iga pisemagi tolmutükemekese, mis ajaloo pöörises temast mööda wilksatab. Mõistatuseks jääwad talle aga põhjused, tingimused, tegurid, mis neid tolmutükemekesi lendama panid. Mõistatuseks jääwad talle ka tormid, mida ta ei näegi ennem, kui need kord ta enese põrmusse paiskawad.

Niisugune teadus tähendab aga iseenese pankrotti. Asudes niisugusele seisukohale, tunnistab kodanluse teadus iseend wõlmetuks uuritawate asjade

mõistmises. Objektiivselt tunnistab ta iseend seega täielikuks pankrotiks.

Nimelt pankrotti jäämist tunnistab Eesti kaitsewäe staabi VI osakonna kirjastuse wäljaane „Enamlus Eestis“. Maha salates klassisid, rewolutsioonilise klassiwoitluse tõsiseid põhjusi, kujutades töölisteklassi pimedada ja wormita massina, kirjeldades enamlasti fanaatikutena, tunnistawad Eesti walged ka oma äärmiselt madalat teoreetilist tasapinda ajaloo alal ja üldse ühiskondliste küsimuste alal.

Siit aga järgneb, et seda suurem wäjadus on Eesti töölisteklassil iseenda ajaloo selgitamist toimetada. Siit järgneb, et ei ole kedagi teist, kes seda tööd teeks, peale Eesti proletariaadi. Tuleb aegsasti oma rewolutsioonilisi ajaloolasi kaswatada, kes oskawad ja suudawad meie küsimusi ja minewikku nii seletada ja walgustada, nagu seda tõsise teaduse seisupaigalt tegema peab.

Seda tunnistab walge Eesti ajaloolaste walespetside uurimine Eesti enamluse alal.)*

R. Wakman

*) Meie ei puudutanud sugugi teisi Eestis ilmunuid kirjatöid, mis ka enamlast puudutawad (näit. „Rewolutsioon ja okkupatsioon“, „Wabadussõda“ ja muud). Need pole eriliselt enamluse kohta kirjutatud. Kuid peaasi — ka need on täpselt sama meetodi järele kirjutatud, nagu meie poolt käsitatud kw. st. raamat. Kõik need on just niisama kirjutatud, nagu, näit., Prantsu algaja koolipoisilik kirjeldus weebuarirewolutsiooni kohta Tallinnas.

Mälestusi kodusõja päewilt

Esimesest Tallinna Kommunistlisest pataljonist

Weebuarikuul 1919. a., kui saksa okupatsiooniwäed Baltimaa oma kätte haarasid, tuli eesti kodanlus saksa teraskliwriise sõjawäejuhataja kindral von Seckendorffile rõõmuhõiskel wastu. Eesti proletaarlastel ei olnud aga selles „Balti paradilisis“ midagi peale hakata. Peale rahutegemist Brest-Litowski stahtis Saksa walitsus Eestimaad enamlastest puhas-

tada ja andis igaühele, kes aga soowis, luba Eestist Wenemaale sõita.

Ka minul, kui proletaarlastel, tuli sellest kodanluse kuningriigist lahkuda. 10. aprillil 1918. a. sõitsid esimesed proletaarlastad erakaubarongiga Tallinnast Piiterisse (Leningrad). Niisuguseid rongisid oli siis palju liikumas. Piiteris oli sel ajal juba eesti punase sõjawäe

üksus, mis asus Smolnõis, organiseeritud, et kodanlusele wastulööki anda. Uute punawäelaste wastuwõtjaks oli end. Lutheri wabriku tööline sm. Jaan Kasemets, suur, tugew, palja peaga mees. Teatasin, et tahan wabatahtlikult eesti kommunistlisse pataljoni astuda. Sm. Kasemets küsis: „Kas on sul tuttawat pataljonis, kes soowitusele alla wõiks kirjutada?“ Wastasin, et mul on wähe tuttawaid Tallinnast, sest ma elasin seal wähe aega. Ei teadnud muud kedagi nimetada, kui sm. Aleks. Jeat, kuulipildujate komandost.

„Noh, olgu. Ma tunnen Jeat hästi, kirjutatan ise kah soowituslehele alla. Niisuguseid wanu sõjamehi on meile tarwis“, ütles Kasemets.

Nüüd sain ma tarwillikud tunnistused, ja mind saadeti Detskoje Selo waksalitahta autoroodu kasarmutesse, sest sel ajal kollis meie pataljon sinna.

Pataljonis

Siin määrati mind esimesesse roodu, esimese wswoodu reateenijaks. Seltsimees Sorksepp määrati meile wswoodu juhatajaks. Roodu juhatajaks oli sm. Kanger.

Saime uued riided, pesu ja jalanõud. Esialgu oli meil wahikorrasteenistus pataljonis. Enamalt jaolt käisime Moskwa-Narwa raiooni parteikomitees wahil. Toitluse asi oli seekord üldse wäga willets. Leib oli kaertega pooleks segatud ja ei seisnud kuidagi koos. Seda leiba saime üks nael päewas. Lõunaks oli kaks rooga: läätsasupp ja läätsapuder, ehk ümberpöördult. Oli ka teistsuguseid lõunaid, kuid enamasti olid ikka läätsad. Nõrga toitmise pärast tuli meie hulgas palju haiguse juhtumisi ette.

Maikuu lõpul oli kuulda, et meid saadetakse esialgul Jakaterinburgi puhkusele ja sealt Uurali sõjaliinile.

Endised tsaariaegsed wangid — tshehhid — olid Siberis walgekaardlastega ühinenud, et nõukogude walitsust kukutada. Nad olid Tsheljabinski linna oma alla wõtnud ja hakkasid Miassa ja Slatousti sihis peale tungima. Seltsimeeste seas oli kõhklemist märgata: ühed olid

selle poolt, et sõita sõjaliinile, kuid üksikud, kes ainult oma taskuhuwisid silmas pidasid, olid liinile mineku wastu.

31. mail kogusime kiires korras end. Nikolai waksalisse. 1. juunil kell 12 päewal hakkas meie rong Internatsionaali helide saatel Uurali sõjaliini poole liikuma.

Teel

Sealpool Wjätkat, kuni Permini, oli raudtee ääres juba rohkem toiduaineid saadawal. Rahast meil puudus ei olnud. Piiteris puudust kannatada saanud kõhud said nüüd suurel määral sealiha ja kanamune. See tegi paljudele häda.

Permist edasi esimese pooljaama eel juhtus meil õnnetus. Pooljaam ei wõtnud meie rongi wastu, sest wastutulew rong oli mööda minemata. Niipea, kui wastutulew rong jaama jõudis, anti ka meile luba jaama sõita. Masinist pani rongi nii järsku liikuma, et wagunid hüppasid. Ratsaluure söögikeetja, sm. Tammel, kukkus wagunite alla ja sai pahemast käest nii raskesti haawata, et tal Permist käsi ära lõigati.

Raudteelaste hulgas oli sabotaashi meeoleolu tunda, meie rongi katsuti igapidi edasiliikumisel takistada. Niisugustest juhtumistest teatasime Piiterisse ja Jakaterinburgi. See aitas. Hakkasime kiiremini edasi liikuma. Jakaterinburgi, Uurali oblasti pealinna, jõudsime 8. juunil. Edasisõidu aega kindlasti ei teatud. Otsustasime linna waatama minna. Teadsime, et kurikuulus wilmene Wenemaa hirmuwalitseja Nikolai II siin, Jakaterinburgis, wahi all oli. Seltsimeht huwitas seda kohta ja maja waatama minna. Maja leidsime kerge waewaga üles. Ta asus peaaegu keset linna, järwe kaldal, wäike walge majake. Majakest piiras kõrge laudadest aed, nii et majast uulitsale ja uulitsalt majasse wõimata oli waadata. Wahti pidasid punawäelased-lätlased. Samas majas lõpetati selle hirmuwalitseja ja ta perekonna olemasolu.

9. juunil sõitsime Slatousti poole, kuhu 10. juuni lõunaks jõudsime. Kohalikud wäeosad wõtsid meid jaama ees auwahtidega wastu, meie oma poolt

põrutasime „Internatsionaali“ mängida. Kohalikus toitluspunktis ootas meid juba lõuna. Pärast lõunasööki jäl weel kuni ärasõiduni natuke aega. Kasutasime seda Slatousti vaatamiseks. Linn asub ligi kolm wersta jaamast lõunapool, järwe ääres. Teda piirab mäeahalik. Linnas oli märgata, et meie elanikke huwitasime. Küsiti, et kes teie olete, kust tulete ja kuhu lähete. Linn erilist huwi ei pakkunud, nagu kreisilinn kunagi. Waatamiswäärt oll ainult kuulus sõjariistade tehas, mis üle 100 aasta wana oli ning milles peasjalikult mõõkasid walmistati. Kui jaama tagasi jõudsime, mängisid meie muusikandid tantsutükke. Kohalikke elanikke oli jaama taha parki kogunud, kes tantsu käima panid. Samal õöl, s.o. 10. wastu 11. juunit, sõitis meie pataljon Slatoustist wälja. Miassa jõe kaldale, samanimelise linna lähedale, liinile. Imelik oli sealne raudtee. Peale kestwat sõitu jõudsime jälle samasse paika, millest wast mõõda olime sõitnud. Raudtee keerles spiraalina mägedes. Raudtee ääres paistis silma üks raudkiwist tulp, mille ühel küljel seisis — „Euroopa“ ja teisel küljel — „Aasia“.

Niilwiisi olime siis Euroopast Aasiasse jõudnud...

Uurali sõjaliinil

11. juunil 1918. a. ronisime Aasia koidukuma paistel wägunitest wälja. Peagi muutus ilm halliks ja hakkas peent uduwihwa sadama. Kolmweerand wersta oli weel eellinile minna, kuhu waenlane üksikuid kahurkuule saatis.

Asusime paremale poole raudteed mäeserwale. Seal olid juba kohalistest töölistest sõjawäeosad, 10—15-ja 20-mehelised „drushiinad“, keda meie wahetasime. Sarnaseid drushiinasid wahetasime tükki 50. Asusime kiiresti oma seisukohti kindlustama. Pataljonil tehti kohuseks waenlase wäeliini tundma õppida. Korraldasime selleks otstarbeks luurekäike. Teisel päewal tõi 5-mehe line luuresalk sm. Sorksepa juhatusel tähtsaid teateid waenlase seisukohtade üle,

Kolmandal päewal läksime sm. Sorksepa juhatusel 7-mehelise salgaga luurekäigule. Salgas olid: sm. Sorksepp, Rips, Kolkson, Portsmuth ja 3 seltsimeest, keda ei mäleta.

Eellinist kuni Miassa linnani, kus waenlase peaasupaik oli, oli kuus seitse wersta. Maapind oli wäga soone ja pehme, edasiliikumine raskendatud. Tuli ka Miassa jõest läbi minna. Otsisime madala koha üles, nii et ujuda ei tarwitsenud. Meie ülesandeks oli waenlase seisukohtade üle teateid saada. Seks otsustasime sarnast inimest wangi wõtta, kellelt neid teateid saaks. Olime juba hulk maad ära käinud, kui metsaserwal majakest silmasime. Legendikust üle minna oli aga wõimata. Jäime widewikku ootama. Warjasime endid männa-wõsastikus. Kaarnad karjusid meie pea kohal, mis mõnedes seltsimeestes arwamist tekitas, et waenlane wõib aru saada meie asukohast. Raudtee silla kohal oli kuulda ägedat iaskmist kuulipildujatest ja püssidest. Wahel kostsid sekka ka üksikud kahurpaugud. Olime arwamisel, et waenlane tahab meid weidi hirmutada. Nägime raudteeliinil, Miassa sihis, paarikümmemeelist waenlaste salka. Oli tuju neid kõrwetada, aga et meie siht oli wangi saada, siis loobusime sellest mõttest.

Widewiku warjul liikusime metsaserwal olewate hoonete poole. Ligemale jõudes silmasime wäikest eluhoonet ja metsa warjul olewaid altasid ja kurisid ning must-walgesilulist wahiputkat. Pidi me teada saama, kas wahiputkas inimest on, wõi on ta tühi. Püssid laskewalmis, hillisime wahiputka poole. Ma kaldusin teistest weidi pahemale poole. Lähenedes märkasin, et putka tühi oli. Sammusin teiste poole, et sellest teatada, kuid äkki pöörati kuus püssilotsa mulle wastu. Kästi mind (wene keeles) püss maha wisata. Küsisin, et mis see siis tähendab. Siis said seltsimehed aru, et see mina olin. Sm. Rips ütles, et nad pidid mind maha põmmutama; nad ei olewat sugugi märganud, millal ma kõrwale läksin ja pidasid mind waenlaseks.

Waatasime seltsis wahiputka ja kõrwalolewad kuurid läbi — need olid tühjad. Lähenesime aitadele, imestades, et siin metsaserwal mingisugused aidad on. Leidsime aida küljest sildi wenekeelse pealkirjaga: „Miassa tehase dünamiidiladu“. Peale Koltshaki wägede taganemist, kui punased wäed teist korda Miassa linna wallutasid, siis leiti neist ladudest, nagu ajalehest lugesin, 1800 puuda dünamiiti. Aitadest eemal oli wäike elumaja. Tuba oli soojaks kōetud, wärske sirelikimp ehtis lauda, aga kuhu elanik oli läinud, seda meie teada ei saanud. Dünamiidi ladude ukсед olid kōwasti lukustatud, meil ei olnud mingisugust lõhkumisriista käepärast. Otsustasime oma wäeülemale teatada, et see määraks, mis teha, kas oma tarwituseks jätta wõi wastu taewast pōrutada. Wōtsime ladu sildi ja uste plommid kaasa ja hakkasime oma seisukohatade poole tagasi minema. Aeg oli juba hiline, oli õõ, ej teadnud, mis pataljoniaga waheajal wōis juhtuda.

Ööpimeduses kõiki märkisid tähele pannes jõudsime warsti oma meeste seisukoha juure. Peamuret tegi meile see, et meie pealelõunast pääsesõna ei teadnud, trōstisime end sellega, et omad poisid, ega hädasse ikka ei jää. Seisukohtadele lähenedes tundus seal waltsew waikus meile wõõrana. Kohale jõudes, kus meie eelwacht pidi olema, tegime häält — wastust ei järgnenud. Läksime edasi — waid tuleasemed näitasid, et siit inimesed wast olid lahkunud. Mis nüüd teha? Teadmata, kuhu poole pataljon läinud — kas edasi tunginud, wõi raudteeliinis taganenud? Sel ajal kostsid raudtee poolt paar tugewat mürtsu; arwasime, et meie mehed wist purustasid raudteed, et takistada waenlase kilret edasitungimist.

Kõhud olid meil õige tühjad: otsisime tuleasemelt midagi söögipoolist nälja kustutuseks. Leidsimegi, õnneks, kaks katelokitäik kollatangu putru ja leiwakoorkesi (nagu pärast selgus, olid seltsimehed just nimelt meie jaoks selle pudru jätnud. Sai kehakinnitust ja weidi puhatud, siis asusime raudteeliini mööda järgmise jaama poole kõmpima.

Taganemine

Raudteel nägime, et roopad olid looka painutatud. Tulime otsusele, et meie pataljon on taganenud. Liikusime edasi, pimeduses hoolega ümbrust tähele pannes. Teadsime, et lähedal on raudteesild, kuid kartsime, kui see purustatud on, siis raskendab see meie üleminekut. Sild oli siiski terwe, kuid esimene wahiputka oli tühi. Teiselpool silla otsas hüüti wahiputka juurest: „Seisa, propusk!“ Seletasime, et meie „propuskit“ ei tea, et oleme eesti pataljoni mahajäänud luurekomando, ja näitasime dünamiidiladu silti, mis meil kaasas oli. Mees jäi uskuma, et oleme ikka punased ning teatas, kuhu meie pataljon oli taganenud. Sel ajal kihutas üks ratsanik meie juure, kellele teatati, kes meie oleme, ja see saatis meid jaama juure.

Jaamas wōttis meid keegi wene komissar õige lahkesti wastu — imestas meie julgust, et olime nii waenlase lähedalt dünamiidiladu sildi ära toonud. Saime edasisõiduks neljandaklassi wagunis kohad. Olime puruwäsinud, nii et peagi waguni lawale tukuma jääme.

Jälle pataljonis

Hommikul jõudsime oma pataljoni juure — see asus Aleksandrowski jaamas, Uurali kõrgustiku (Uralskaja Sopka) mäeserwakul. Mäeküljel, kolmel suurel raudpostil, asus purustatud raadiojaam ja mõned purustatud hooned. Siin kuulsime taganemise põhjusi. Waenlane oli pahemalt tiwalt peale tunginud ja umbes 25—30 wersta kaugusel Turgojaki küla ära wōtnud, seega meie seljast ähwardades.

Uralskaja Sopka tipp oli kaheharuline — paremapoolses tipus lehwis kepi otsas walge lipuke. Tegin ühele seltsimehele ettepaneku, selle kaltsu sealt alla tuua. Mōeldud — tehtud. Suure waewaga pääsesime mäetipule. Siit paistis õige kaugelt — Slatoust, Miassa, kuna mitu küla õige selgesti näha olid. Wōtsime lipukese ära ja hakkasime mäest alla tulema. See polnudki nii kerge. Wōis wäga kergesti uperkuuti

lennata. Teised seltsimehed panid pärast seda sinna punase lipu lehwima.

Teisel päewal seati pataljonis löökgrupp kokku, kes pidi Turgojaki küla waenlase käest ära wõtma, et siis üldist pealetungimist alustada. Sellesse gruppi määrati 120 meest ja juhatajaks Ritt (seesama Ritt, kes 1919. a. Pihkwa all eesti diwisi ära andis ja walgesse Eestisse üle jooksis). Löökgroop koosnes jala-, ratsa-, kuulipildujate- ja sapööride-komandodest. Jalakomandot juhatasid sm. Sorksepp ja Rips, kuulipildujate komandot sm. Portnoi ja ratsaluure-komandot, kui ma ei eks, sm. Meipom — teisi ei mäleta.

Kella 10 ajal hakkas löökgrupp Turgojaki küla sihis liikuma, kuna pataljon Uralskaja Sopkasse üldise pealetungimise käsku ootama jäi.

Teel Turgojaki külani

Turgojaki minnes tuli meil kõrwalis metsateid tarwitada, mida mööda moonawankritega kaunis raske oli liikuda. Edasi jõudsimise õige waewaliselt, suurteed mööda oleksime palju kiiremini jõudnud, kuid warjatud liikumise pärast ei tohtinud me seda tarwitada.

Jõudsimise esimese wäikse küla juure. Elanikud teatasid, et eila olid kasakad kuulamas kälnud: kas punaseid lähedal ei ole. Puhkasime siin weidi ja rähkisime siis jälle oma esmärgi poole. Päike hakkas juba mägestiku taha warjule pugema... Tee muutus ikka hullemaks — metsatee oli õige pehme ja kannuline, hobused puruwäsinud.

Peatusime, et eelluuresalka kokku seada, kes teed uuriks ja järgmisesse külasse öökorterit muretseks. Warsti eraldusime 15-mehelise luuresalgana, sm. Sorksepa juhatusel, teistest.

Oli juba õige pime. Äkki kuulsime oma ees hobusekapjade plaginat. Weel mõni samm ja meile hüüti wene keeles: „Seisa, kes seal on, „propusk“? Nimetasime märgusõna, kahjuks oli see wana (keskpäewa ajal oli märgusõna wahetatud). Pimedusest wastati, et pole

õige. Seletasime, miks meie pärastlõunast „propuskit“ ei tea. Jutu puhul tundis üks ratsameestest meid häälest ära. Selgus, et see oli see komissar, kes meid jaamas wastu wõttis. Nendel oli juba teada, et osa meie pataljonist tuleb sinna külasse õomajale, ning nad tulid meile tee peale wastu. Päriti, kui kaugele teised maha jäid, siis juhutati meile tee külasse kätte ja jääd teisi ootama. Meie läksime külasse, kuhu kolmweerand wersta oli, teistele korterisi walmis muretsema. Elanikud olid sõja hirmus kõik keldritesse pugunud.

Järeltulijad seltsimehed jõudsid alles hommikul külasse: neil olid hobused nii ära wäsinud, et tuli ööd metsas mööda saata. Siit oli Turgojakini weel 4—5 wersta. Kasakad olid siin häwitamas ja rööwimas käinud, nii et elanikud praegugi weel hirmu täis olid. Puhkasime selles külas üks päew — puhkasime lahingu wastu, sest eespool, kuni Turgojakini, enam külasid ei olnud.

Siin, lahingueelsel nõupidamisel, tuli esimene kord Ritti auahnus ilmsiks. Ritt esitles ennast wenelastele suure asjatundjana, märku andes, nagu poleks teistest eestlaste juhtidest midagi asja, ja et need wõiks isegi nõupidamise ajaks toast wälja minna. Sarnane asi ei mahtunud sm. Sorksepa hingesse ja ta oli wäga pahane, kui meile seda lugu jutustas.

Teisel hommikul alustasime lahinguteed... Peajõud liikus keskteed, külgedel ratsa- ning jala-ahelikud; ees käis ratsaluure komando, taga jällegi ahelikud. Nii olime waenlase ootamata kallaletungimise eest kindlustatud. Küla eel peatusime, ratsaluure komando kihutas suure kiirusega Turgojaki sisse, et näha, kas kasakaid külas on. Warsti olid ratsanikud tagasi ja teatasid, et kasakad olid nähtawasti meie tulekust haisu ninasse saanud ja lasid just nende eel külast jalga, nii et kabjad wälkusid. Nemad kihutasid kasakatele weel mõned kuulid järele. Jagasime oma salga kaheks, et küla kahest küljest haarata ja külast põgenemist takistada.

Turgojakis

Turgojaki küla asus samanimelise järwe kaldal, 30 wersta Miassa linnast, mäeaheliku wahel. Siin lähedal olid

Troski, Aleksejewka ja Mihailowski kullakaewandused. Külaelanikud olid algul väga kartlikud, sest kasakad olid neid hirmutanud. Eemal oli näha weel

Sm. Joosep Pahwert,

Wirumaalt, Kundast, pärit. Teenis Sorksepa polgus eskadroni-komanderina. Punawäelaste Pihkwale pealetungimisel langes haawatuna walgete kätte. Nad piinasid teda hirmsasti — lõikasid nina puruks, torkisid silmad ja südame wälja, murdsid liikmed ja kondid puruks. Suri kangelasena.

kasakaid, kes pöösaste wahelt piilusid. Aga kui me neile kuulipildujatest tina wastu wahtimist saatsime, siis kadusid nad ära. Nii wallutasime Turgojaki küla lahinguta. Meie staap asus küla-

nõukogu majasse. Maja oli kahekordne. Alumisel korral olid wäiksed urkad wangiide jaoks. Leidsime ühest kongist kaks wangi rahulikult magamast. Need olid eestlased Nowgorodist, kes Tsheljäbins-

kisse tahtnud minna, kuid siin oli neid arreteeritud. Mehed olid nii wenestunud, et nende eestikeelne kõne meile ääretut nalja tegi. Wabastasime nad. Seadsime oma walwekorra niiwiisi sisse, et iga ootamata kallaletungimise wastu kaitstud oleksime olnud.

Nüüd hakkas juba staapi rahwast ilmuma igasuguste kaebtustega, et see olla walge ja sellel olla walgetega side. Need kaebtused aga osutusid enamalt jaolt põhjendamatuks: kaebajad tahtsid endid wald suurte punastena näidata. Käisime Turgojaki järwes suplemas, kuid olime seejuures wäga ettewaatlikud, sest järwes oli palju külme allikaid. Pealegi olid, külaelanikkude juttu järele, wene seltsimehed wäga wabalt ja hooletult külas elades raske kaotuse osaliseks saanud. Suur osa neist supelnud järwes, kui kasakad ootamata peale tunginud ja palju punawäelisi maha tapnud.

Kindlustasime oma seisukohti. Korraldasime külas miitinguid, tegime selgitustööd. Niipea, kui seisukohad olid kindlustatud, alustasime uut pealetungimist. Wallutasime kasakate wastupanust hoolimata nelja wersta kaugusel asuwa naiskloostri. Järgmine pealetungimine oli seltsme wersta kaugusel olewale jahuweskile (Miassa jõe kaldal), mille ka wallutasime, kulgi waenlane õige wisalt wastu pani. Järgmisel päewal pärast weski wallutamist sõitsid 4 seltsimeest weskile, et waenlase liikumist waadata. Kuid niipea, kui nad weski sillale jõudsid, niitis kasakate kuulirahe nad maha. Üks langejatest oli sm. Wähk, Narwast pärit (neid oli kolm wenda meie pataljonis, see oli wanem wend). Teiste nimesid ei mäleta. Hobused jooksid haawatutena Turgojaki tagasi.

Meile teatati, et pataljon taganeb raudtee sihis, et Slatoust on juba maha jäetud. Läksime weel kümne mehega, sm. Sorksepa juhatusel, weskile surnukehasid ära tooma. Weskile lähenedes tõmbasime sinna ägeda tule peale. Niipea kui meie kuulipilduja tuli waikis, wastati meile sama ägedalt püssidest. Andsime jälle tuld ja katsusime siis

peale tungida. Tungisime kolmekesi, mina, Rips ja üks seltsimees, kelle nime ei mäleta, warjupaigast wälja. Pidime aga jälle warjule pugema, sest wõimata oli selle tule all edasi tungida. Sm. Sorksepp sai jalast kergesti haawata ja üks seltsimees kaunist raskesti käest. Lahkusime ilma surnukehadeta. Polnudki palju aega, olime 40 wersta waenlase selja taha jäänud ja pidime kiiremini taganema. Kui Turgojaki poole sõitsime, siis tuli teel Ritt meile ülejäänud meestega wastu, nad kuulsid meie ägedat laskmist ja ruttasid meile appi. Neid kiirustas weel see, et meilt paar hobust oli lahti pääsenud ja Turgojaki jooksud. Läksime koos Turgojaki tagasi.

Külas korraldasime end kiiresti taganemiseks. Ritt pidas telefoniga Slatoustiga ühendust. Slatoustist teatati, et linn on enamlastest tühi. Ritt esitles ennast tshehho-slowaki ohwitserina. Järgnes kõne: „Kas Turgojaki olete enamlastelt ära wõtnud?“ — „Jah, Turgojak on meie käes.“ — „Wäga rõõmustaw. Tulge kiiremini linna — ootame suure igatsusega. Pea wõiwad enamlased tagasi tulla, siis on kõik otsas.“ Läks natuke aega mööda, kui telefon jälle kõlises. Kõllistas Slatoustist kolmanda tshehho-slowakkide polgu korrapidaja ohwitser. Ritt esitles ennast jälle tshehho-slowakkide ohwitserina, kuid kui nime küsiti, siis andis segase wastuse, peale selle wõtsime telefoni aparaadid seinalt maha ning pakkisime koormasse. Algasime warsti taganemist. Olime 150 wersta waenlase selja taga.

Taganemine Turgojakist

Korraldasime lahkimise miitingu külaelanikkudele ja asusime muusika saatel teele. Tänewatel oli palju inimesi saatmas, oli märgata, et neil meist kahju oli lahkuda.

Moonaweoks tulid talumehed hobustega küüti. Järgmise küläni, Petrowskini, oli seitse wersta. Külas seisis sajameheline wene wäesalk. Niipea, kui külasse jõudsime, hakati meid mäserwalt püssidest laskma. Kasakad

olid teada saanud, et meie Turgojakist taganeme ja tahtsid meie taganemist takistada. Paaritunnise tulewahetuse järele olid nad sunnitud waikima. Selles lahingus kadus meil komandost kolm meest — Meipom, Järw ja üks kelle nime ei mäleta. (Pärast selgus, et nad olid pataljoni juure jõudnud ja rääkinud, et Ritti wäesalk on kõik puruks löödud ja ainult nemand pääsenud). Laskmise ajal tuli weel küüdimehi tagasi hoida, need kippusid koju sõitma. Sm. Kingissepp tõi neist mitu tükki Turgojaki teelt tagasi, kuhu poole nad laskmise ajal kihutasid. Meiega oli ühinenud mondaaride salk (umbes 100 meest), kes meie meeste hulgas weidi segadust sünnitas. Nad pugesid meie selja taha põõsastesse ning põmmutasid üle meie peade kasakate poole. Mõned meie mehed mõtlesid aga, et waenlane meile selja taha on pugenud. Peale laskmise waikimist liikusime edasi. Salk, millega Petrowskis ühinesime, liikus ees, meie taga. Meie olukord oli weidi täbaram, sest tagant wõis iga silmapilk pealetungimist oodata, kuna eest ei olnud seda karta. Pidime liikuma kõrwalisi metsateid mööda, et mitte waenlase suure jõuga kokku puutuda. Sihiks oli oma pataljoni juure jõuda, et siis ühiselt waenlasele watti anda.

Tee peal juhtus wäike wiperus. Wene punawäelaste salk oli meist hulk maad ees, ning kui meie oma poolt mehe saatsime waatama, kui kaugele nad on jõudnud, siis pidas see paari selle salga meest, kes waatama olid tulnud, kui kaugel meie oleme, waenlasteks. Ta kihutas meie juure tagasi teatega, et waenlane peale tungib. Wõtsime need kaks seltsimeest tulega wastu. Üks neist sai rängasti hawata, nii et hiljem haawadesse suri. Öösel puhkasime wäikses sõepõletajate külas. Kesköö ajal oli laskmist kuulda — kohalikud elanikud tahtsid meid paanikasse ajada. Hommikul läksime wene punawäelaste salgast lahku: nemand lahkusid külast paremat, meie pahemat kätt.

25. juunil jõudsimme ühe suure küla juure. Salme küla ees paari külaela-

niku käest teada, et punased ammu juba külast lahkunud, ja et just tänaseks päewaks walgeid sinna oodati. Ühtlasi kuulsime, et külas üks punawäelane wangis on, keda walgete kätte tahetakse anda. Otsustasime walgete nime all külas esineda. Saatsime esiteks neli meest külast seda wangi ära tooma. Peagi tulid need wangiga ja teatega tagasi, et külas wägesid ei ole. Waene punawäelane oli hirmu täis ja teatas meile kõik, mis teadis oma mees- test, et teda aga maha ei lastaks. Weel suuremaks muutus ta hirm, kui ta teada sai, et meie punased oleme ja et ta oma meestele oma mehi ära andis. Rahustasime teda, ning silmakirjaks wangina kaasa wõttes asusime külasse. Wastuwõtmine oli õige hea, meid peeti walgeteks ja sellepärast ansid küla jõukad meile kõike, mis neil hinge taga oli.

Külas peatusime waid umbes poolteist tundi ja asusime siis jälle teele. Teel pidas Ritt jällegi Slatoustis wiibiwate walgetega wäikse jutuajamise. Nõudis, et walged saadaks meile weski juures langenud seltsimeeste dokumendid. Peale selle lõikasime liini mitmest kohast katki, et ühendust walgete wahel katkestada.

Järgmises külas esinesime jälle walgetena. Jälle samasugune wastuwõtt. Siin saime ühe baschkiiriga kokku, kes walgetega sidet pidas. Wõtsime selle omale teejuhiks. Ta wiis meid oma külasse, mis waid 4 wersta walgete peastaabist asus. Tegime baschkiiridega kauba, et nad wiitwad meid punaste selja taha. Nad olid sellega nõus, pidasid ju nad meid kindlasti walgeteks. Tasuks tahtsid nad 500.000 rubla puhtas rahas ja luba neid punawäelasi, keda meie „maha notime“, paljaks riisuda. Lubasime ka seda, teades, missugust tasu meie neile anname, kui juba kord omade juures oleme.

Asusime teele, Kolm baschkiiri olid meile teejuhtideks. Teel teatasid nad meile, et lähme ühest asundusest läbi, kus elab üks punaste salakuulaja — lätlane, kes tulewat maha lasta. Lubasime ka seda teha. Asunduselähedale jõudsimme

Sm. Nikolai Kolkson,

I. Eesti komm. pataljoni ja Eesti punase ratsapolgu punawäelane.

öösel. Saatsime 17-mehelise salga seda punast „wangistama“. Maja sissepiiramise järele koputasime uksele. Toast kostis algul ainult hoigamine, pärast awas üks nelja-wiiekümneaastane wanamees ukse. Ta oli väga hirmul. Selletasime talle, et oleme punased, mida ta algul ei tahtnud uskuda, kui aga oma dokumentisid näitasime, siis uskus ja oli väga rõõmus. Saime teada, kus punased asuwad. Ta jutustas, et paar päewa tagasi olid baschkiirid teda paljaks rõõwinud, kõik toidutagawara ja ka muu kraami ära wiinud. Lubasime oma moonawoorist talle jahu ja muud toidumoona anda. Kutsusime nüüd kõik ülejäänud mehed ja ka baschkiirid kokku. Wiimased wõtsime kohe wahi alla — selgus, et needsamad mehed olidki käinud lätlast rõõwimas. Baschkiirid olid hirmus kokkunud ja ei taipanud kohe, mis see wangistamine tähendab.

Ritt läks raudteeliinile, kust sai telefoniühenduse järgmise jaamaga, kuhu parkümmend wersta oli. Ta teatas meie pataljonile, et meie raudteeliinile wälja oleme jõudnud ja andis meie asukoha täpselt teada.

Olime õige wäsinud — heitasime põrandale pikali ja jäime tukkuma.

Hommikul äratas meid sm. Kanger, kes meile rongiga pataljonist järele oli tulnud. Pataljonis oli teade, et meid kõiki on maha notitud. Seda suurem oli nüüd rõõm, kui meie kõik, peale nelja, kes weski juures surma said, elusalt ilmusime.

Laadisime hobused ja wankrid wagunitesse. Samal ajal pidasime kohut baschkiiride ja selle punawäelase üle, kes meie juures wiibis. Baschkiiridega oli jutt lühike, sest oli selge, et nad walged bandiid olid, kes isegi rahulikke elanikke riisusid, — neile mõistsime surmanuhtluse ja laskisime sealsamas maha. Punawäelane oli oma wäeosast ära jooksnud ja külas talumeeste kätte wangi sattunud. Hirmuga tunnistas ta meile kõik üles. Otsustasime teda ta oma wäeosa kätte anda, mõistku see tema üle kohut. Lätlasele andsime toidumoona ja tubakat, nagu olime lubanud. Istusime wagunitesse ja sõit algas pataljoni poole.

Uuesti pataljonis

Jaam oli ära ehitud. Oli isegi kaseokstest suur auwäraw tehtud. See õustus aga liig madalaks ja jäi weduri korstnasse kinni. Mängiti „Internatsionaali“. Rõõmu oli palju, ja selleks oli ka põhjust, sest olime olnud 150 wersta waenlase selja taga ja terwetena tagasi jõudnud.

Näse-Petrowskis

Näse-Petrowski jaam asub teisel pool Jekaterinburgi, Uurali mäestiku serwal, wäikse jõe kaldal. Ta on tiheda okas- ja lehtpuu metsaga kaetud mäeahelikust piiratud. Jaamast paar wersta põhjadas asub samanimeline küla, milles raudsulatuse tehased on.

Wäeliin oli sel korral ligi kolm wersta lõuna-hommikupool. 5. juulil algas waenlane ägedasti peale tungima. Pealetungimine algas wara hommikul. Meie saatsime kõik jõud liinile. Ainult umbes 35-meheline salk sm. Sorksepa juhatusel jäi staabi kaitseks.

Keskpäewa ajal saime teate, et meie mehed taganewad. Kohe saadeti sm. Sorksepp oma meestega liinile abiks,

Pidime minema paremasse tiiba. Ligi-pääs oli õige täbar, sest liin asus soomadaliku taga. Tuli minna weei üle silla. Saades sillale, nägime hirmunud nägudega taganewaid seltsimehi. Sorksepp pidas nad kinni, kogus kokku ja seadis uuesti lahinguwalmis. Algasime pealetungimist. Teel koondasime weel tubli salga taganejaid, nii saime kaunis tugewa wäeüksuse.

Metsaeelsel lägendikul wõeti meid ägeda püssi- ja kuulipilduja tulega wastu. Tuli oli õige äge, kuid pikapeale olid nad sunnitud tuld nõrgendama ja wiimaks selle hoopis lõpetama.

Oli juba õige pime, ja meie padrunite tagawara õige kehwa, nii et edasitungimisest pidime loobuma. Waenlane sai siiski selles lahingus tubli õppetunni — ta kaotas palju surnutena ja haawatutena. Kui jaama juure tagasi hakkasime minema, siis trehwasime weel ühe ratsasalgaga kokku. Sirutasime neist kolm meest surnutena maha, teised laskisid jalga. Faberitest, mis surnute taskust leidsime, selgus, et meie wastane oli tsaari-aegsetest ohwitseridest wormeeritud root, keda keegi kindral juhatus.

Näse-Petrowskis saime wärsked mehi juure. Piiterist tuli salk meile toetuseks. Oli palju tublisid mehi.

Teine äge lahing oli umbes 14.-15. juulil. See oli hommikul. Ma magasin ühes onni nurgas kõwerasse tõmmatult. Äkki kuulsin komandut: Poisid, olge walmis liinile minema. See oli sm. Sorksepa hääl, ta teatas, et waenlane on paremalt tiwalt pealetungimist alustanud. Pea olimegi walmis. Läksime jaamast umbes poolteist wersta lõunapoolse kõrgustikule. Seal oli juba teisi wäeosasid ees. Meid wõeti ägeda suurtükitule alla. Suurtükikuulid lendasid otse meie nina alla, meile mulda wastu silmi wirutades. Oli meie õnn, et nad ükski ei lõhkenud. Meie poolt anti sama ägedasti tuld wastu. Nii kestis see paar tundi. Wiimaks toodi meile teade, et pataljoni taganeb ja meid on sisse piiratud. Raudtee sild oli meie selja tagant purustatud ja waenlane kipus meile juba selja tagant kallale. Tahes wõi tahtmata pidime taganema. Pataljoni komander sm. Tinn oli juba

Sm. N. Jõeäär,

Tallinna „Dwiigateli“ töölise ja punakaardiwäelane. 1905. a. Ü. K. (e) P. liige. Töötas kirjasaatjana. Suri 1927. a.

kadunud, ning meil oli weel ainult sm. Sorksepp juhiks.

Jaama ees leegitsesid wagunid põledes. Kostis põlewate padrunite pragin ja tules lõhkewate granaatide paugud. Waenlase ahelik surus meid paratamatult põlewa jaama poole. Ahelik oli meist waewalt sada sammu eemal. Meil oli waid kaks kuulipildujat järele jäänud — tõmbasime neist ja püssidest waenlase pihta marutule. Warsti oli sarnase tule tõttu kuulipilduja mokas. Wõtsime luku ära ja wiskasime kuulipilduja endi kraawi kõrwale sohu, kuhu ta ka wajus.

Teed mööda taganemine oli wõimata, pidime kraawi kallast mööda taganema, see aga oli nii pehme, et waewalt inimest peal kandis; nii pidime ka teise kuulipilduja sohu wiskama. Seal langes ka sm. Tamm (Tartust pärit). Ta sai suurtükikuuli killu läbi peast surmawalt haawata ja jäi sohu. Päästa teda oli wõimata. Waenlase kuulide saju all taganesime wagunite alt läbi jaama ette ja jaama taha. Seal kohtasime ühte

wenelasest komissari, sm. Petrowi, kes oli sinna 5-6 meest kogunud. Nüüd liikusime juba ühes Näse - Petrowski küla sihis edasi. Werst maad käisime ära, siis tuli tarwidus üle jõe minna. Niipea kui lähenesime jõeale, awati mäeserwalt, puuriitade tagant meie peale äge tuli. Olime arwamisel, et siin on segadusega tegemist. Mõtlesime, et need on omad mehed, kes meid waenlasteks peawad ja sellepärast meie peale tule awasid. Sm. Petrow sõitis hobuse seljas puuriitadele ligemale, hüüdes, et ärge laske, seltsimehed, need on omad, kuid tuli muutus weel ägedamaks, ja sm. Petrow jäi surnuna sinna maha. Sillast ülepääsemine oli wõimata, sest see oli waenlase käes. Ei aidanud muud, kui pidime katsuma jõest üle ujuda. Otsustasime seda ka teha. Sm. Sorksepp, Portsmuth ja weel mõni teine läksid esimestena wette, kuid see koht oli ägeda tule all, sellepärast otsustas suurem osa teist ülepääsukohta otsida. Liikusime kallast mööda edasi, et paremat, warjulisemat kohta leida. Kallas oli kõrge ja kraawidega läbi lõigatud, nii et liikumine väga raske oli. Paar seltsimeest said selle tee peal haawata. Ma mõtlesin, et ega sellest saunast küll eluga ei pääse.

Wiimaks leidsime soodsa koha. Jõgi polnud kuigi lai, ent wesi jooksis kaunis käredesti. Pidime täies mundris jõest läbi ujuma. Sm. Porgil juhtus õnnetus, ta pidi uppuma. Päästisime ta ära, aga ta püss ja uued saapad jäid jõepõhja.

Jõest üle pääsedes lugesime endid üle — meid oli 33 meest. Meie salk koosnes mitmest rahwusest: oli eestlasi, wenelasi, sakslasi j. t. Ühtegi komanderi meie hulgas ei olnud, sest sm. Sorksepp pääses eespoolt üle jõe ja lahkus seega meie hulgast.

Pääsesime waenlase tule alt wälja — metsa. Metsas liikudes eksisime pimedatulekuks ära. Ei aidanud muud, kui jäime tihedasse põõsastikku õõseks puhkusele. Tegime isegi wäikse tulelõkke maha.

Hommikul jagasime toidutagawara ühtlaselt ära ja hakkasime pärast kehakinni-

tust edasi liikuma. Peagi jõudsime tee ääre wälja, kust majadest teada saime, et olime 12 wersta Näse-Petrowski taha wälja tulnud ja et punased on siit juba ära taganenud. Saime paar pätsi leiba ja hakkasime jälle liikuma. Seekord Näse-Upalei sihis.

Näse-Upalei poole wõisime kahte teed — maanteed ja metsateed mööda minna. Maantee oli aga waenlaste walwe all, nii et pidime jällegi metsatee walima. Paar-kolm wersta edasi jõudnud, tuli meie salgas lahkeli ilmsiks: ühed ütlesid, et meie ei liigu õieti, teised, et suund on õige. Salk jagunes kaheks. Suurem osa lahkus meist paremale poole, ent waewalt möödus paar tundi, kui külsime eemalt suurt laskmist, ja wähe aja pärast olid lahkunud seltsimehed jälle meie juures tagasi. Maanteele lähenedes olid nad waenlase tule alla sattunud. Rändasime jälle koos edasi. Teed ei olnud — rühkisime läbi padriku, suplesime jõgedest läbi. Mõne aja pärast lahkus endine salk siiski meie juurest. Meie gruppi jäi 12 meest — nendes üks püssita ja üks haawatu. Meiega oli üks sakslane, endine sõjawalg, õige nupukas mees, ta aitas meile palju kaasa.

Õösel tihnikus puhates kuulsime wankri kriuksumist. Selle hääle suunas liikudes jõudsime hommikul hobuseteele wälja. Tee äärest leidsime wäikse sõepõletajate küla, millest pika nurmise peale, muidugi raha eest, weidi kehakinnitust saime. Ühtlasi saime ka teada, et oleme Näse-Upaleist 20 wersta eemal ja et punased õösel siit hobustega läbi olid läinud Näse-Upalei suunas. Arutasime oma, s. o. eesti keeles, missugust teed minna, kui äkki külaelanikkude hulgast üks naisterahwas puhtas eesti keeles tõendab, et meie oleme õige tee walinud. See tuli meile muidugi ootamata. Selgus, et see naisterahwas oli Haapsalust pärit ja siin kellegil wenelasel mehel. Nüüd saime kindlaid teateid tee kohta. Kinnitasime sellele naisterahwale, et ta ei ütleks, kes meie oleme (olime siin walgete nime all esinenud), ja hakkasime liikuma. Teel saime wastusõitwate hobusemeeste käest teada, et Näse - Upaleist olid punased juba wälja

läinud Poltonoi sihis, milleni weel kaks-kümmend wersta oli.

Nii pikenes meie tee jällegi. Näse-Upaleis wõeti meid wäga hästi wastu, siin olime juba oma õige nime all. Saime tublisti toitu, oli selgesti näha, et elanikud punaste poole hoidsid.

Teel Poltonoi poole jäin ma teistest weidike maha ja märkasin sel ajal, et tagant jõuawad meile sõjawäelased wankritel järele. Teatasin sellest endi meestele. Otsustasime mitte alla anda, kui need walged peaksid olema. Mind määrati wastu minema, et teada saada, kellega meil tegemist on. Läksingi — järele jõudwast salgast erines ka üks mees. Lähenemisel selgus, et mulle wastutulija oli sm. Sorksepp. Ta teatas, et nemad sõidawad walgete nime all, sest küüdimehed olla äärmised walged. Nii pidime ka meie walgetena esinema. Asusime kõik hobustele. Sorksepal oli 15 meest. Teel Poltonoi poole jutustas ta oma juhtumisi, mis meie omadega wäga sarnased olid. Poltonoisse jõud-sime õhtul. Ööd puhkasime. Hommikul saime teada, et meie pataljon on juba Jekaterinburki sõitnud. Keskpäewa ajal saime rongile ning sõitsime pataljonile järele. Jekaterinburgis asetati igaüks meist jällegi oma wäeosasse, mille järele Kuusino jaama juure liinile sõitsime.

Kuusino jaamas

Kuusino jaamas oli meie wägesid mitmest rahwusest koos, aga enamal jaol oli tung puhkusele minemiseks. Peeti mitmel keelel miitinguid, et Kuusino kaitsmise tähtsust selgitada. Kuusino asus strateegiliselt wäga tähtsa koha peal. See oli raudteesõlm, millest Jekaterinburgile selja tagant pealetungimist wõis arendada.

Sorksepp sai ülesande wabatahtlikkude salka wormeerida, kes raudteed mõõda luurekäigule läheks. Kogusime inimest 50—60 kokku ja liikusime „soomusrongiga“, s.o. soomustatud weduri ja 10 waguniga, mille seinad liiwakottidega wooderdatud, et püssikuulisid läbi ei laseks, Kuusino jaamast wälja. Käisime wersta 40 Kuusinos eemal, ja wõt-

sime wiimastest jaamast kaasa, mida tarwis oli. Sõitsime weel wersta 5 waenlase poole, waatlesime ta wägede liikumist ja sõitsime Kuusinosse tagasi. Selle ajaga oli ka Kuusino jaam meie wägedest maha jäetud. Magasime õõsel siiski seal ja hommikul sõitsime Schaljasse. Schaljast lahkusime peagi, sest meie pataljon saadeti Permi ümberwormeerimisele. Permis pandi alus eesti ratsawäe eskadronile, mille juhatajaks sm. Sorksepp sai. 3. augustil sõitsime uuesti liinile.

Walgete ülestõus Molepski külas

Staapi teatati, et Molepski kulakud on ülestõusnud ja ühe punawäelase ära tapnud. Staabi poolt oli sinna kaks punawäelast saadetud wilja koguma, ent kulakud olid ühe maha lõõnud, kuna teine sai ära põgeneda. Sm. Sorksepale tehti ülesandeks peasüüdlasi wangistama minna ja sõjawäele leiba, jahu ja hobuseid tuua.

Sõitsime 40 mehega küla lähedale jaama, sealt läksime 15 wersta jala kuni külani. Külasse jõudsimme õhtuks. Algul läksid kõik elanikud laiali, nad olid parajasti oma esimest nõukogudewastast koosolekut pidanud. Meie aga esinesime tshehho-slowakkidena, teatades, et oleme punaste selja taha omale moona muretsema tulnud. Meid wõeti suurepäraliselt wastu, kuigi esiti hästi uskuda ei tahetud, et meie tshehhid oleme.

Hommiikul toodi meie käsu peale üle 100 puuda jahu ja 40 hobust kokku. Saatsime need raudteele. Siis kogusime küla elanikud kokku. Sm. Sorksepp esines kõnega, milles ta teatas, kes meie oleme ja milleks siia tulime. Samal ajal wiskasid paar seltsimeest, sm. Sorksepa käsul, maja nurga taga paar käsigranaati lahti. Paanika oli kohutaw. Kõik jooksid laiali. Tegime läbiotsimise ja arreteerisime 17 ninameest, keda staapi wiisime. Wabastasime seal ühe Wiitebski kubermangu mehe, kelle kulakud olid wangistanud. Seal oli kaks perekonda puhtproletaarlasi, kes Wiitebski kubermangust sinna elama oli asunud. Kulakud arreteerisid ühe nendest meestest

walgete ootel, et endid tublide walgetena näidata. Nüüd tulid teenistuse wõimelised meiega kaasa — punawäkke teenima.

Lahing Schalja jaama juures

Olime juba mõni aeg Schalja jaamas seisnud, kui ühel päewal käsu saime terve pataljoniga waenlase selja taha minna, et siis kahelt poolt korruga waenlasele surmahoopi anda. Liikumiseks oli õhtu määratud, et siis hommikul ühist pealetungimist alustada.

Kogusime jaama taha lagedale platsile, kust pidime reisi algama. Waewalt saime aga endid korda seada, kui jaama tagant kõrgustikkelt meie peale maruline tuli awati. Waenlane oli meist ette jõudnud, ta alustas ise pealetungimist. Tekkis segadus: hobused jooksid jalameestele selga, inimesed katsusid wagunite warju põgeneda. Oli ka wõimata lagedale platsile jääda. Ma sattusin hobuste jalgade alla ja sain kaunis tubli müksu pähe. Kui ma üles tõusin, oli plats juba tühi.

Algas hooletu taganemine. Kaks escheloni sõitsid üksteise järele jaamast välja, — kes sai, hüppas wagunisse ja laskis jalga. Äge laskmine kestis järjesti edasi. Meie wäed andsid sama ägedasti tuld wastu. Sattusin ka taganewa woolu sisse.

Raudteel tuli sm. Jürisson trobikonna meestega meie wastu — ta tõrjus mehi tagasi, et jaam on weel meie käes ja peab ka tingimata meile jääma.

Sel ajal kostis tugew mürts — suur-tükipauk. Patariimhed olid kõik segaduses jalga lasknud, ainult üks, „Dädja Kostja“ nimeline tugew mees, oli paigale jäänud. Ta oli üksi suurtüki korda seadnud ja kõmmutas nüüd waenlase pihta. See mõjus tuntawalt. Waenlase tuli jäi waiksemaks. Pimedus jõudis ka kätte.

Wagunite juures saime kokku: sm. Rips, Lemmik — automaatpüssiga, mina

ja weel üks seltsimees, kelle nime ei mäleta. Asusime neljakesi tõsiselt waenlasele tuld andma. Meie selja taga, raudteelt, kumas suur tulekahju. Arwasime, et waenlane selja tagant meie seisukohatade kallale kipub. Pärast aga selgus, et see oli raudteeõnnetus. Kolm rongi olid üksteisele otsa kihutanud. See tuli sellest, et madrused taganedes ei kuulunud jaama ülema keeldu. Jaama ülem hoiatas, et teine rong on eelmisest jaamast välja sõitnud. Kuid nad ei hoolinud sellest — lubasid ise teel selle rongi kinni pidada ja tagasi saata, kuid sõitsid rongile otsa, ja tagant järele tuli weel kolmas rong nende kahe rongi risudele otsa.

Hommikuks waikis tuli, ja nagu selgus, oli waenlane siiski taganenud. Saime nende seisukohtadelt isegi kuulipildujaid ja püssisid, mida nad põgenedes maha olid pildunud.

Pärast seda lahingut seisis meie pataljon pikemat aega Kunguri linnas, kus ta omale polgu nime sai. Nowembri algul sõitsime Narwa alla eesti kodanluse ja wene walgete bandede wastu wõitlema.

Lõpusõna

Peab tähendama, et mitu aastat on möödunud sellest, kui need sündmused said läbi elatud, nii et palju sündmusi ja nimesid on ununenud. Wäga soowitaw oleks, kui kõik seltsimehed, kes eesti pataljonis teenisid ja lahingutest Uurali wäerinnal osa wõtsid, oma mälestused kirja paneks ja need ajalookomisjonile saadaks. Selle abil saaksime enam-wähem täielikuma ülewaate eesti pataljoni tegewusest Uurali wäerinnal.

Minu mälestused on rajatud ainult sellele, mis mul mälus on alal hoidunud. Wõib olla, et mõned nimetused on walesti üles tähendatud, mida palun wabandada. Weel kord kutsun kõiki seltsimehi oma mälestusi ajalookomisjonile saatma.

N. Kolkson

1905. aasta Eestis

(Weel selgitusi J. Palwadre wassimiste kohta)

Aasta tagasi awaldas in ma „Proletaarne Rewolutsioon Eestis“ nr. 4 (5) kirjatüki sm. J. Palwadre wastawa wenekeelse raamatu kohta. Samal ajal awaldas in ma ka sellekohase wenekeelse artikli ÜK(e)P kk juures asuwa Lenini Instituudi häälekandjas „Пролетарская Революция“ (nr. 82-83). Minu nimeetatud wenekeelse artikli peale awaldas sm. J. P. oma wastuwäited samas ajakirjas nr. 85-86, kus ta mõnesuguseid uusi asjaolusid esile toob ja oma raamatu otstarbekohasust ja õigust püüab selgeks teha. Et eesti lugejatele wiimane waielus wähe teataw on, siis toon siin erikirjatükis mõnesuguse kokkuwõtte sellest. Peatan ühtlasi ka mõnede uute wigade ja wõltsimiste juures, mis J. P. wastuartiklis leiduwad.

Wenekeelses artiklis seadsin ma J. P. raamatu wastu kolm põhipunkti, milles J. P. täiesti walel seisukohal on 1905. aasta rewolutsiooni küsimuses Eestis. Minu põhimõtted J. P. wastu seisid kolmes küsimuses. Need küsimused on:

1) Partei organisatsiooni iseloom Eestis 1905. aastal.

2) Partei osa 1905. aasta liikumises Eestis.

3) 1905. aasta rewolutsiooni kandwad jõud ja selle iseloom Eestis.

Arutame ka siin asja wastawalt nendele kolmele punktile.

1. Partei organisatsiooni iseloom Eestis 1905. aastal

Küsimus on selles, missugune oli partelline organisatsioon Eestis 1905. a. Oll see enamline, wähemline wõi wast mõni muu kolmas?

J. P. seletas ja seletab, et see olla olnud wähemline. Oma wenekeelses wastuartiklis peatas J. P. ka peaaasjalikult just selle küsimuse juures. Kuid

minu wäiteid ei suuda ta faktidega ümber lükata.

Ma näitasin rea tõendustega, et tolaegne s.-d. partei „arenes just enamlikes waimus juba enne 1907. aastat“. Minu poolt toodud wäidete wastu pole J. P-l midagi sisulist ütelda. Ta püüab küsimuse otsekohesest arutamisest mitmesuguste kõrwalasjadega eemale hiilida. Kuidas ta seda teeb, selle kohta siin mõned näited.

Oma wastuses peatab J. P. wäga laialt Tallinna „Teataja“ juures. Selle juures ei suuda J. P. mitte kuidagi aru saada, kuidas Tallinna töölised tahtsid „Teatajat“ oma huwides ära kasutada. Oma wastupidise arwamise tõenduseks toob ta tunnismeheks Martna, kes oma raamatus „Punased aastad Eestis“ sellest kirjutab (lhk. 171-172). Selle juures ei saa J. P. arugi, et toodud tunnistaja just tema wastu räägib. Martna kirjutab: „Teataja“ awaldas enam-wähem tööliste sõbralikku tooni... „Teataja“ toimetuse oli enam-wähem sotsiaaldemokraatia poolt... „Teataja“ püüdis tööliste küsimusest tagasihoidlikkutooni awaldada“ jne. Just sellepärast otsustaski partei seda ajalehte oma huwides kasutada.*)

Kuid huwitaw ja wäga tähelepanemiswäärt, et aastaid kestnud waieluste jooksul pole J. P. ja tema wastasrind suutnud ühtegi tsitaati ette tuua, mis 1905. aastal „Teatajas“ awaldatud sm. P. Põõ-

*) Toodud Martna tunnistuse kohta kirjutab J. P.:

„Tänapäewani ei ole mitte keegi ei trükis ega ka suusõnal ümber lükanud ega püüdnudki ümber lükata Martna seisukohta ja tema poolt toodud wäiteid, kuigi tema raamatu ilmumiseest juba üle 20 aasta möödunud on.“

J. P. eksib rängasti. Martna wäited lükkab ümber mitte keegi muu, kui Jakob Palwadre. Wõi on ka siin tegemist samasuguse loogika puudusega, nagu seda J. P. raamatus mitmel ja mitmel puhul ette tuleb?

gelmanni artiklites ehk selleaegse partei teadaannetes vähemline oleks olnud.*)

Umbes samane on J. P. wassimine ka „Aula“ koosoleku (Tartus 1905. aasta nowembris) küsimuses. Ta kirjutab, et „Wakman püüab kuidagi tõendada, nagu oleks Tartus juhtimine enamlaste käes olnud...“ Kus ja millal Wakman seda ütelnud ehk kirjutanud on? See on J. P. enese väljamõeldus selleks, et end kuidagi oma segadustest välja püherdada. J. P. loogika järele tuleks välja, et London oli 1903. a. enamlaste „juhtimise“ all, sest... siis oli seal ju enamlaste partei kongress ja isegi weel sm. Lenini juhatusel! Kuid Tartus polnud 1905. aasta nowembris isegi mitte partei nõupidamist, vaid oli ainult „rahwaasemikude“ koosolek, mille käigule ka enamlastel mõju awaldasid.

Kuid peaküsimus on ikkagi selles, misugune oli partei organisatsioon Eestis 1905. aastal? Palwadrel pole minu toodud wäidete wastu midagi sisuliselt ütelda. Tema seletuse järele oli partei Eestis vähemline. Weel enam. See partei oli isegi kodanluse juhtida: Just nii seletab J. P. oma raamatus lhk. 47:

„Sotsiaaldemokraatiline partei juhtis küll töölisteliikumist, kuid ta piirdus mitingutega, pöörates linnawolikogu raadikaalse kodanluse poole juhtimise ja nõudmistele järele.“

Mäherdune peab küll olema „marksisti“ arusaamine klassiwõitlusest, kes niisuguseid asju paberile paneb? S.-d. partei juhtis Eestis 1905. a. töölisteliikumist ja pööras ise kodanluse poole juhtimise ja nõudmistele saamiseks! Küll peab aga selles peas pudru ja kapsad

*) Oma wastuwäites kirjutab J. P. muuseas: „Teataja“ pole kunagi olnud sotsialistilise partei häälekandja, nagu seda Wakman tahab.“ See näitab, kuiwõrd lohakalt J. P. ajalugu ja minu kirjutust „uuris“. Mitte kunagi ja mitte kuski pole ma wäidanud, nagu oleks „Teataja“ sotsialistiline olnud. Ma kirjutasin, et „partei kasutas „Teatajat“, kuiwõrd see tolelaegsetes tsensuri tingimistes üldse võimalik oli“. Ma just kirjutasin, et „Teatajat“ püüti teha s.-d. ajaleheks, kuid „seda teostatamast takistas reaktsioon“.

Wõi pole see lohakus, vaid ehk meelega wassimine?

segi olema, millest niisugune sünnitus on paberile tuinud!*)

J. P.-l on asi päewaselge ja äärmiselt lihtne. Kuni sm. Wöölmanni ilmumiseni oli Eestis kogu töölisteliikumine ainult vähemline ehk kodanline. Alles sm. Woldemar Wöölmannist peale hakkab Eestis üks ülemaaline ja läbi ning läbi enamline liikumine.

Kuid lubatagu siis kohe küsida: kust ja kuidas enamlane A. Keskküla 1905. aastal sai ja tuli; kust ja kuidas tulid enamlastel A. Janson, P. Pärn, Tõldsepp ja teised.

Wenekeelses artiklis wäitasin ma: „Tallinna organisatsiooni töö 1905. ja 1906. aastatel lõi Eestis enamlaste waimu, mille pinnal siis ka sm. Wöölmann üles kaswas, kes 1907. a. liikumisesse tuli.“ Samuti selgitasin ma ka EKP „Proletaarses Rewolutsioonis“, kuidas Tallinna töölisteliikumine „enamlaste waimu arenes“. Seda arenemist, nimelt arenemist, ei mõistagi J. P. Ei mõista sellepärast, et ta walmis kujudega ja lõpuliselt walmis sündmustega mõtleb. Kuni 1907. a. oli töölisteliikumine Eestis vähemline ja kodanline. 1907. a. peale oli see enamline ja — punkt. J. P.-l puudub see, mida nimetatakse dialektikaks; tal puudub sündmuste arenemine, elawa sündmuskäigu argnemine.

Eestis enamlastel tekkis, tõusis, paisus, arenes, kaswas just 1905. ja 1906. a. ning kujunes Terijõe konwertsil sm. Pöögelmanni juhatusel lõpuliselt kindlaks enamlaste parteiks.

*) Mõõdamines näitame weel ühte säärast J. P. „pärlit“. Just toodud lausest edasi kirjutab J. P.:

„Radikaalne kodanlus polnud aga suuteline mitte mingisuguseid rewolutsioonilisi abinõusid ette wõtma, sest et (sest et — just nii kirjutab J. P. — R. W.) ta tegemises oli palwetega ja protestidega.“

Siin kuulutab J. P. maailmale üht uut teooriat. Eesti kodanlus jättis 1905. a. rewolutsioonilised abinõud kõrwale mitte sellepärast, et ta kodanlus oli, mitte sellepärast, et tal oma klassihuwid olid, mitte oma klassilise iseloomu pärast jne. Ei. Tal polnud selleks — lihtsalt aega. Tal oli nii pagana palju „tegemist palwetega ja protestidega“. See palwete ja protestide „täielik“ „nagruska“ pani ta rewolutsioonilikkuse nahka!

2. Partei osa 1905. a. liikumises Eestis

Missugust osa etendas s.-dem. partei Eestis 1905. a.? Kas ta juhtis liikumist või sörkis liikumise sabas?

Oma raamatu eessõnas (lhk. 3) kinnitab J. P., et W. S.-d. T. P. juhtis kodanlist rewolutsiooni (! — R. W.), aga raamatu lõpus (lhk. 95) teeb järelduse, et W. S.-d. T. P. oli nõrk ja üldse iga-sugusele juhtimisele kõlbmata. Niisugune wassimine pole J. P-l mitte juhuslik ega ka rumal eskitus. See on selle hoolimatuse ja lohakuse (tööpoolest lohakuse) tagajärg, millega J. P. oma „uurimistööd“ on teinud. Toome mõned tõendused ja näited.

Oma raamatu lhk. 36 kirjutab J. P.:

„Kuid s.-d. partei mängis ikkagi hiiglasuurt osa wiienda aasta rewolutsioonis. Tema lipukirjade ja juhtimise all läks kogu wõitlus.“ (Minu sõrendus — R. W.)

Lhk. 44 leiab ta aga, et „kodanlise rewolutsiooni ja talupoegade sõja läbiwiimiseks“ oli waja rewolutsioonilist parteid, mida Eestis ei olnud, sest parteid „nõrgestasid waielused föderalistide ja tsentralistide wahel.“ (Lhk. 45.)

Lhk. 48 on niisugune wäide:

„S.-d. partei autoriteet oli nii suur, et kõik, mida partei ütles, peeti tõeks ja wõeti ilma wastuwaidlemata wastu. Kuid partei ise polnud niisuguse juhtimise ja niisuguste laialiste tegewuste jaoks ettewalmistatud.“

Lhk. 78 kinnitab J. P. aga, et

„meie peame tunnistama, et s.-d. tööliste partei ikkagi agraarliikumist juhtis.“

Lhk. 79 leiab ta uuesti, et

„organisatsiooniliselt ja ideoloogiliselt weel nõrk partei ei suutnud külarakukesti juhtida, nii et külas tihti niisuguseid otsusi ja samme ette wõeti, mis partei ülesannetele ei wastanud.“

Nende toodud wigade ja rumaluste kohta ei wastanud J. P. mitte ühtegi sõna. Ja mis seal siis wõiski wastata olla.

S.-d. partei oli 1905. a. Eestis alles lapseas. Alles 1905. a. suwel hakkab töölisteklass teda tunnistama. Muidugi ei juhtinud noor partei liikumist, waid sammus sellega ainult kaasas ja püüdis mitte sabasse jääda. Lõhenemine wähemlasteks ja enamlasteks algas alles 1905. aasta lõpul.

Sõjariistus ülestõusu küsimus tõusis esile alles 1905. a. lõpupoole (16. okt. ajal; tööliste sõjariistu panemise küsimus oli juba ennem päewakorras). Sõjariistus ülestõusu partei, muidugi, juhtida ei osanud. Partei ei suutnud sel ajal ka sõjawäge oma poole wõita, nagu seda üle Wenemaa ei suudetud teha (Eestis aga eriti, kus „wõõras“ sõjawägi iseäranis waenuline oli teise rahwase wastu.)

„Tuli enne raske kaotus läbi elada, oli tarwis Lenini suurwaimul kokku wõtta 1905. a. õppetunnid, et „rewolutsiooni organiseerimist“, sõjariistus ülestõusu tähtsust mõista ja wääriliselt hinnata.“ (EKP Ajalookomisjoni wäljaanne „1905. aasta Eestis“, lhk. 59.)

3. 1905. a. rewolutsiooni kandwad jõud ja selle iseloom Eestis

Kes tegi Eestis rewolutsiooni 1905. aastal? Kes olid selle rewolutsiooni kandwad jõud? Mis rewolutsioon see õieti oli oma klassilise iseloomu poolest?

Nende küsimuste peale ei leia meie wastust J. P. raamatus. Ei olnud wastust nende küsimuste peale ka siis, kui ma need talle oma wenekeelses artiklis põigiti ette seadsin. (Need küsimused olid puudutatud ka eestikeelses artiklis „Proletaarses Rewolutsioonis“.) Ma ei pea wastuseks neid lõpmatut wassimisi ja üksiteisele ristamisi wastukäiwaid targutsi, mis J. P. raamatus leiduwad.

1905. aasta rewolutsioon oli kodanlis-demokraatiline rewolutsioon. Liikumine Eestis oli ainult pisikene osake sellest suurest liikumisest, mis üle kogu Wenemaa wallale pääsis. J. P-l on Eesti aga Wenemaast täiesti eraldatud.

Eesti kodanlus, olgugi rahwusline, ei läinud rewolutsiooni üldkäigus suurwene kodanluse reaktioonilikkusest millegi poolest lahku. Nagu suurwene kodanlus,

püüdis ka eesti kodanlus töölistehulkade liikumist selleks kasutada, et iseendale mingisugust kohta wõimumasina juures leida. Hiljem muutus ta aga mustasajaliseks.

1905. a. jaanuari sündmuste puhul kirjutas Tõnissoni „Postimees“ Tartus: „Waewalt on loota, et meie wäikesed töölistehulgad wägiwõimuga midagi kätte saawad, mispärast meie töölisi nende eest hoiatame, kes wägiwalda ja wõimuabinõusid tarwitawad... Rahulik arupidamine ja õiguseabinõude otsimine on meie rahwa iseloomu ja olukorra kohane.“ 1905. a. detsembris oli aga „Postimehe“ toimetaja Tõnisson tööliste mahalaskmiste ja selleaegse walgekaardlise „omakaitse“ organiseerija.

Eesti wäikekodanluse seas lõi 1905. aasta ka mingisuguse sotsialistilise woolu. Grupp literaatsid (E. Wilde, Gottlieb Ast, P. Speek ja t.) püüdsid organiseerida oma parteid — „Eesti s.-d. tööliste parteid.“*) Juba selle partei nimetus ise näitab, et ta oli rahwusline. Sisuliselt oli see liikumine wäikekodanluse poolt suures rewolutsiooni keerises toodud ohwer sotsialismi ja natsionalismi altarile.

4. Üksikud küsimused ja märkused

Nagu tähendasin, wastas J. P. oma wastuartiklis minu poolt ettetoodud kolme küsimuse hulgast ainult ühe peale. Kas tuleb siit järeldada, et kahe põhi-

*) J. P. ajab need mehed oma raamatus mitmel puhul (näit. lhk. 32, 36) ühte patta enamlastega ja vähemlastega. Need ei kuulunud aga kunagi W. S.-d. T. P.-sse.

Samuti on täiesti ebaõige J. P. kinnitamine, nagu oleks „waielused föderalistide ja tsentralistide wahel parteid nõrgestanud“ (lhk. 45). Ega J. P. ometi ei taha ütelda, et enamlased poleks tohtinud föderalistidega waielda, et mitte „parteid nõrgestada“.

Föderalistidel polnud pinda töölistehulkades. Nad tegutsesid Tartus mõnda aega ja surid siis välja. Tallinnas püüdsid nad ka end organiseerida, kuid jalgu alla ei saanud. Nende väljasuremises mängis kahtlemata suurt osa nimelt see waielus, mis enamlased nende wastu pidasid (näit. — sm. Pöggelmanni artiklid sel ajal föderalistide wastu).

küsimuse kohta J. P. oma wigu tunnistab?

Põhiküsimuste asemel seab J. P. oma wastuses esirinda teised küsimused. Puudutame siin mõnda nendest küsimustest, mille juures J. P. oma wastuses peatab.

a) Kolmest parteist.

Oma raamatus räägib J. P. mitmel puhul (näit. lhk. 32-33, 31, 36), et enne 1905. aastat ja ka 1905. aastal oli Eestis kolm parteid. Lhk. 32-33 kirjutab J. P., et 1905. a. kujunes poliitiline liikumine Eestis järgmiselt:

„Esimene — kodanlis-klerikaalne Jaan Tõnissoni partei...
Teine — s.-d. tööliste partei...
Kolmas — wäikekodanluse partei...“

Selle ajaloolis-poliitilise kirjaoskamatus eest tuli J. P. (k)arwustada. See (k)arwustus mõjus. Nüüd räägib J. P. teisiti. Oma wastuses mulle kirjutab ta:

„Wakman... süüdistab mind, nagu räägiksin ma kolmest kujunenud parteist...“

Muidugi, keegi ei räägi, et 1905. a. olid juba kolm parteid kinnitatud põhikirjaga...“

Ühe sõnaga — mina ei ole mina ja hobune ei ole ka minu.

Nii siis — nüüd J. P. kolmest parteist enam ei räägi.

b) Ruga („Papp“) küsimus

Oma raamatus tõi J. P. terwel leheküljel Karl Ruga pildi, millel pikk seletus kaasas. Seletuses selgitab J. P., et Ruga on „W. s.-d. T. P. üks alusepanijatest ja juhtidest Eestis“. J. P. peab seda ka nüüd weel õigeks. Meie oleme senini aga tööliste s.-d. organisatsiooni alusepanijaks Eestis sm. M. I. Kalininit pidanud (Tallinnas 1901. aasta aprillist). Oma wastuartiklis küsib J. P. sel puhul:

„Kust niisugune segadus? Ruga astus Tallinnas warjunime „Papp“ all välja... Wakmani „allikad“ ei tea, kes oli „Papp“.“

Asi on ümberpöördukt. „Wakmani allikad“ teawad seda küll ja teawad weel enamgi. „Allikad“ kinnitawad, et seesama Ruga — „Papp“, keda J. P. Eestis W. s.-d. T. P. alusepanijaks ja juhiks tahab teha, on tegelikult eesti föderalismi alusepanija. See oli Ruga, kes 1904. a. Gottlieb Astiga Tartus „esimese Eesti sotsialistide kongressi“ kokku kutsus.

c) J. P. raamatu eesmärgist

Milleks J. P. oma raamatu 1905. a. kohta kirjutas? Mis ta selles raamatus „uuris“?

Oma raamatu eessõnas ütleb ta seda küllalt selgesti. Tema raamat tahab olla

„püüdeks selgusele jõuda Eesti (! — R. W.) rewolutsiooni keeruliste küsimuste kohta imperialismi ajajärgul...“ jne.

Raamatu lõpul teeb ta kokkuvõtteid, mis tahawad kogu liikumisele poliitilise hinnangu anda. Ma näitasin weel, et J. P. püüab „teadusliselt“ otsustada, kes töölisteklassi timukatest 1905. aasta rewolutsioonis Eesti kohta õigel seisupaigal oli. Peale seda arwustust kirjutas J. P. wastuartiklis, et ta „töötas ainult agraar-liikumise ajalugu“, et ta oma raamatus „ei seadnud omale ülesandeks wiienda aasta rewolutsiooni iseloomu waadelda“ jne.

Nüüd siis selgub, et sm. J. Palwadre „uuris seda küsimust laialise materjali järele“, et ta „kasutas süüdistusakte... ja Tallinna, Tartu, Pärnu, Walga ja teiste kohtade liikumisest osawõtjate mälestusi“, et ta „kasutas“ terwe rea autorite (ta nimetab kümme autorit) töösid, kirjutas kõige selle põhjal wilmaks „uurimisteose“ „1905. aasta Eestis“, kuid... kuid ei teinud selle juures tegemist ainult ühe „pisikese“ asjaga. Ta, nagu näete,

„ei seadnud omale ülesandeks wiienda aastarewolutsiooni iseloomu waadelda, mida mulle Wakman tahab külge kirjutada, waid ma tein ainult märkusi, et tsaari tsinownikud...“ jne.

Uskumata, kuid just täpselt nii kirjutab J. P. peale minu arwustust. Kui teistas küsimustes J. P. kõrwale puikles, seletades, et minu wäited pole dokumentidega põhjendatud, et ma arwustawat teda „mittepuhtate abinõudega“, et ma „asja ei tunne“ jne, siis selles küsimuses jookseb J. P. nüüd pakku.

d) Märkus J. P. „allikate“ kohta

Ma näitasin, et J. P. raamatus on terwed peatükid teistest (eestikeelsetest) raamatutest (pealegi suurem osa enam kui kahtlastest raamatutest) lihtsalt maha kirjutatud. Selle tõenduse wastu on J. P.-l kõige tugewam trump: ta kõrwaldab selle wäite lihtsalt ära. Ta küsib: kes tõendab? Wakman tõendab! Noh waat', kui seda tõendaksid Eesti kodanlised arwustajad, siis oleks asi hoopis teine. Ka uskumata, kuid nimelt nii arutab J. P.

Muidugi on see J. P. enese asi, keda ta oma südamesopis ja hingepõhjas lähemaks ning autoriteetsemaks peab: kas mõnda Wakmani wõi „Eesti kodanlist arwustajat“ (J. P. enese täpsed sõnad). Ka meie lugejad oskawad seda küllalt õieti hinnata.*)

Toon siin siiski weel ühe „dokumentilise“ tõenduse.

Oma raamatus lhk. 7 toob J. P. tsitaadi A. Tobieni raamatust ja näitab isegi, missugusest A. Tobieni raamatust (raamatust „Die Agrarverfassung des Livl. Festlandes“). Aga — siin on J. P. wäga rumalasti sisse kukkunud. Toodud tsitaati A. Tobieni selles raamatus ei ole. See tsitaat on sootuks

*) Eesti kodanlised kirjatargad talitawad muidugi nupukamalt, kui J. P. oskab ette kujutada. Kõiki EKP kk ja Ajalookomisjoni väljaandeid Eestis ära keelates laotawad nad J. P. „marksistlist“ tööd seal ise heameelega lgaüle. Tallinnas wõis J. P. raamatut igalpool saada, kas wõi raudtee kioskiski. Missugune „süüta“ laps peab küll olema, et ääreta lõbu ja rahu tunda selle üle, kui kodanlus J. P. tööle kiiduaulu laulab. Aga „Пронетарская Революция“ nr. 85-86, lhk. 262, awaldab J. P. niisugust headmeelt täiesti järeloomamata ja loomutruu südameelligutusega.

teises raamatus ja pealegi hoopis teisel kujul (teistsuguses tekstis). Pealegi on see tsitaat Tobienil ka wenekeeles olemas, kuna J. P. poolt toodud wenekeelne tsitaat sugugi Tobieni enese wenekeelse tõlkega kokku ei lähe. Kuidas J. P. nii sisse kukkus? Aga lihtsalt. Oma raamatu nimetatud lehekülje tõlkis ta terwelt Jürissoni raamatust lühendatult wenekeelde („Punased aastad Eestis“, lhk. 7—9) ühes nimetatud tsitaadiga. Jürissonil pole aga selle juures Tobieni raamatu nime mitte tähendatud. Teises kohas tsiteerib Jürisson ka Tobieni ja nimetab seejuures allikat. J. P. oma „lihtsuses“ arwaski, et ka eelmine tsitaat on samast raamatust wõetud ja et oma „uurimistööd“ soliidsemaks teha, pani oma poolt Tobieni raamatu nime juure. Niiviisi sündiski, et J. P. end ise plageerimises wälja andis. Kuid ühtlasi andis ta ka wälja, et tal enesel Tobieni töödest ja raamatutest aimugi pole.

e) Faktidest ja objektiivsusest

Üks asjaolu J. P. wastuses mulle wäärib erilist tähelepanu. Seda asjaolu peaks küll eriti arutama eriaartiklis, kuid siin ja praegu ei kuulu see minu käesolewa kirjatüki ülesandesse. Sellepärast teen siin selle kohta ainult „möödamines“ märkusi.

Oma wastuses mulle kirjutab J. P.:

„Muidugi on Wakmanil teada, et kodanliste ajaloolaste ja marksistide jaoks faktid jääwad faktideks ja et juba olemasolewate faktide alusel teeb kodanline ajaloolane oma järeldused ja marksist oma järeldused. Siitamaale pole kuulda olnud, et kodanliste ajaloolaste poolt kindlaks tehtud faktisid ei wõi tarwitada, iseäranis peale nende järeldproowimist. Wakman ei ole wist isegi mitte Leninil lugenud, kes ühe oma põhitöödest „Imperialism“ kodanliste teadlaste andmete põhjal kirjutas. Kui Wakman seda oleks teadnud, siis wist nii poleks kirjutanud...“

Esiteks wormiline märkus. — Kodanluse jaoks on täiesti ümberlukkamata ja õige „fakt“ see, et W. S.-d. T. P. Tallinna organisatsioon olla 1905. aastal Eestis raha, wäärtasju jne rööwinud, selle kohta isegi wastawaid tunnistusi partei pitsatiga ja allkirjadega wälja annud jne. Ka J. Palwadre peab seda „fakti“ tõsiseks faktiks, sest... see on ju dokumentidega tõendatud, sest... see on ju sõjaprokuröride poolt täpselt kindlaks tehtud. Samasugune on J. P.-l asi ka, näit., Tallinna ja Tartu tööliste arwuga (õigugi, et ta arwud seal üks-teisega kisklewad ja üks-teisele ristamisil wastu räägiwad). Samasugune on tal asi ka „faktidega“ XIX sajangu maa-seadustega, kus ta kodanluse poolt „kindlaks tehtud“ ja „järel proowitud“ „fakte“ puhta rahana tõsiselt wõtab. Selles ma J. P. süüdistasingi, et ta faktisid niiviisi wäänata laseb ja oma järeldusi kodanluse poolt „kindlaks tehtud“ faktide peale põhendab. Ja nagu nüüd näha, ei taha J. P. sellest aru saada.

Oma arutusega faktidest, mis ühed ja samad on kodanluse ja marksistide jaoks, satub J. P. nende objektiivsuste laagrisse, kelle kohta Lenin enam kui kolmkümmend aastat tagasi kirjutas: „See on objektiivsust, aga mitte marksismi (materialisti) keel... Materialist wiib objektiivsusi järjekindlamalt, sügawamalt, täielikumalt läbi... Materialismi kuulub ka, nii ütelda, parteilikkus, mis igasuguse sündmuse hindamisel kohustab otsekohe ja awalikult kindla ühiskondliku grupi seisukohale asuma.“ — Wiimane J. P.-l aga puudub. Talle on kõik kodanluse poolt „kindlaks tehtud faktid“ tõsiasjad, mida uskuma peab. Sellest siis tulebki see, et 1905. aasta rewolutsiooni kirjeldamine temal niisugune on, mille kohta Eesti kodanlus ütleb, et see on „haruldase erapooletusega“ kirjutatud, et see „tugineb usalduswäärsele ametlikule materjallile“, et „autor on pealegi püüdnud oma uurimises jääda objektiivse waatleja seisukohale“ (walge Eesti „Ajaloolises Ajakirjas“ nr. 4 — 1927. a.).

J. P. oma „faktidega“ ja näiliku objektiivsusega jõudis nii kaugele, et Eesti walged talle oma käe sirutawad ja teda omaks tunnistawad.

Nähtawasti on „kindlaks tehtud“ ja „järelproowitud“ „fakt“, et Jakob Palwadre on Lenini tööd imperialismi kohta lugenud. Kuid see „fakt“ on isesugune, näit., Tartu ülikooli dotsendi h-ra Treiberi jaoks ja sootuks teistsugune Wakmani jaoks. H-ra Treiber arwab, et J. P. on „objektiivne, kaine, täpne“ leninlane. Mina aga arwan, et J. P. on Lenini „Imperialismi“ küll näinud, silmitsenud, lehitsenud jne, kuid mõistnud pole ta seda tänapäewani. Et Lenini „Imperialismi“ mõista, selleks peab teadma ja tarvitama ühte marksismi aabitsatõde, mis ütleb, et marksisti jaoks faktid ise täiesti teistsuguses walguses, paistuses, waatlemises, wärwis, ulatuses jne on, kui mittemarksisti jaoks (rääkimata järeldest). J. P. seda aabitsatõde ei tea. Sellepärast ongi J. P. arwates „Imperialismis“ nii palju „kodanlisi andmeid“ ja nendel andmetel seal nii suur tähtsus (nähtawasti jäi J. P-l selle töö silmitsemisest weel meele, et Lenin mitu ja mitu korda seal faktide tähtsusest nimetas; ka see jäi J. P-le seitsme pitsoriga raamatuks). See professorlikult hajameelne ajaloolase targutus tuletab melle meele ühte teist samasugust targutust.

Enam kui 35 aastat tagasi arutas niisama ka narodnik Mihailowsi Marxi „Kapitali“ kohta, kui ta kirjutas, et „Kapital“ ei sisalda muud, kui ainult „terwe Montblanci (kõige kõrgem mägi Euroopas — R. W.) fakte, mida mõned üldised ideed krooniwad“. Soowitame J. P-le üpris hoolikalt ning tõsiselt uurida, mis, näit., Lenin niisuguste „faktide“ kohta arwas. Wast ehk aitab see siis tal ka „Imperialismi“ natuke-negi mõista.*)

*) Ma ei usu, et J. P. oma targutuses oleks mõelnud „faktide“ all n.n. absoluutõsiasju, nagu, näit., niisuguseid „fakte“, et Ameerika on tõesti olemas, et Jakob Palwadre on sündinud niisugusel aastal ja niisugusel kuupäewal, et minu käesolew kirjatükk ilmus aja-

f) Sotsialismi alusepanijatest Eestis

„Pr. Rew. E.“ nr. 4 (5) ei jõudnud ma puudutada kõiki J. P. wõltsimisi ja wäljamõeldusi. Puudutan siin weel ühte tähtsamat niisugust (sellest kirjutasin ka wenekeeles; J. P-l selle peale wastust ei leidunud).

Oma raamatus lhk. 30 ja 32 kirjutab J. P. Jakobsonist ja Grenzsteinist, kui Eesti rahwusliku liikumise alusepanijatest. Kirjutades sellest, räägib J. P. oma raamatus lhk. 32 järgmist:

„... Jakobson ajalehega „Sakala“ ja Grenzstein ajalehega „Olewik“, kui wäikekodanline liikumine, wõttis 1905. aastaks sotsialistliku wärwi. Sellest liikumisest arenes ja kaswas aegamööda sotsialistlik siht (направление).“ (Sõrendus minu — R. W.)

Just nii ta kirjutab: sellest liikumisest arenes ja kaswas aegamööda sotsialistlik siht!

Kogu Eesti töolisteklass arwas senini, et tema sotsialism on kuskilt mujalt pärit.*) Nüüd seletab aga J. P., et Maarjamaal omapärane sotsialism on, mis wäikekodanlusest „kaswas ja arenes“.

Mõni aasta tagasi püstitasid Eesti faschistlikud potipõllumehed Jakobsonile ausamba ja mälestawad teda kui oma — põllumeeste liikumise alusepanijat.

kirjas „Proletaarne Rewolutsioon Eestis“ nr. 4-5, et Eesti kodanlus J. P—d „erapoletuks kommunistiks“ peab jne. Need on tõesti üldised „absoluutsed“ faktid niihästi palgaorjade jaoks kui ka palgaorjade kaagitajate jaoks. Ma ei usu aga, et J. P. mõtlemine nii wigane oleks, et nendest ja niisugustest „faktidest“ rääkida. Siin on jutt niisugustest faktidest, mis seletawad sotsiaalseid nähtusi ja asju, faktidest, mis näitawad, et pursui on tõesti tööliste weriwaenlane, et tööline on kodanluse hauakaewaja, et 1905. aastaks oli Eestis ainult üks poliitiline partei jne. Siin on jutt niisugustest faktidest, mis näitawad, kuidas ühiskondlikud wahekorrad kujunewad ning arenewad jne, jne.

*) Selle kohta on sm. H. Fögelmann kirjutanud. Selle kohta, näit., minu (nimeta) artikkel „Pr. Rew. E.“ nr. 2 (3) „Töölisteliikumine Tallinnas enne 1905. aastat“.

Grenzstein suri 1916. aastal wettinud juudiõgijana ja Eestimaa tsaariwalitsuse mustasajalise wenenastamise poolehoidjana. J. P. järele on need mehed Eestis sotsialismi nurgakiwi panejad.

Eestlastest töölised! Pühitsege ja mälestage oma poliitilise partei esisaasid ühes fashistidega ja tagurlastega; teie liikumine on nendega ühest ja samast rüppest ilmale tulnud. Nii on seda Jakob Palwadre ajaloolised uurimised inimsoole selgeks teinud.

Mäherdune tõplik ja äärmiselt piiratud arusaamine minu wastuwaidlejal on, selle kohta siin weel üks näitus. „Pr. Rew. E.“ nr. 4 (5), lhk. 37, kirjutasin ma selle kohta, missugust osa partei 1905. aasta mõisate rüüstamises mängis. Sedasama kirjutasin ma ka oma wenekeelses artiklis. Selle kohta wastas J. P. mulle järgmist:

„Wakman kirjutab, et ajalehes „Teataja“ awaldas W. S.-d. T. P. Tallinna Komitee 4. nowembril 1905. aastal teadaande, et sotsiaaldemokraatid pole midagi ühist mõisate rüüstamisega ja ärawõetud raha ning sõjariistade wastu Tallinna Komitee poolt wäljaantud kwiitungitega. See on mulle arusaamata: partei teadaanne oli nagu 4. nowembril, aga rüüstamised algasid 13. detsembril. Kuidas see nii on?“

Ja see on kõik, mis J. P-l selle kohta wastata on. Lugege seda, mida mina kirjutasin ja otsustage. „Waimust“ wae-sele J. P-le on see aga arusaamata. Niisama arusaamata, nagu minu sünnikoha ühele talumehele, kes mitte kuidagi ei uskunud, et maakera ümargune on ja ringi keerleb, sest „siis oleks ju

minu saunauks hommikul teisepidi“; see talumees küsis ka: kuidas see nii ikka wõib olla?

Kas ei kerki keelele küsimus: millest see piiramata usk tsaari prokuröride wastu, kelle wäiteid J. P. tingimata õigemaks peab, kui s.-d. partei enese teadaandeid. On see ainult metsik kirjaoskamatus? On see ainult püüe, maksu mis maksab, töölistelikkumise ajalugu oma tahtmise järele wõltsida?

* * *

Ma pidasin tarwilikuks J. P. wastu-artikli kohta siin sõna wõtta mitte sellepärast, et mul lootus olek, nagu wõiks J. P. oma ekslikke wäiteid parandada. Seda ma ei looda. Ma pidasin tarwilikuks parandada neid fakte, mida J. P. osalt meelega, osalt oma teadmatuses wõltsib. Teisest küljest arwasin tarwilikuks mõõdamines puudutada mõnda teoreetilist küsimust (ka küsimust „faktide“ kohta) selleks, et püüda eemale hoida neid mõttesegadusi, mille juure J. P. wäga imelikud ning naljakad arwamised wõiwad nooremaid seltsimehi wiia.

Engels tunnistas kunagi, et igal maal olla töölistelikkumise ajaloo „oma“ Dühring. Kas on niisugune Dühring ka Eesti töölistelikkumises? Nähtawasti jääb selle osa etendamine wist sm. Jakob Palwadrele. Wast ehk lelawad meie tulewased töölistelikkumise rewolutsioonilised ajaloolased talle wastawa koha ajaloo „faktides“. Iseenesestki mõistetaw, et meie Dühringi mõttekehwas ja -küürakus on päris Dühringi omast ka wastawalt madalam.

R. Wakman

J. Anwelt

Parempoolne kallak Üleliidulises Kommunistlises (enamlaste) Parteis

44 lehekülge. — Hind 20 kop.

Saada „KÜLWAJA“ KIRJASTUSEST, Ленинград 31, улица 3-го Июля № 48.

Eestimaa Kommunistlise Partei seisukoht maa- ja talurahwa-küsimuses Eestis

(Lõpp)

5. Eestimaa Kommunistlise Partei seisukoht pärast maareformi teostamist

Eesti töusikkodanluse wõit klassisõjas sai wõimalikuks osalt nende suurte lubaduste ja pettuste tagajärjel, mida kodanlus ja tema agendid — sotsid — töörahwahulkadele kodusõja algul ja kodusõja päewil jagasid. Parunite selgroo murdmine ja waia tagumine parunite pähe, ajaloolise ülekohtu heakstegemine ühes maa andmise lubadusega kõigile, kes teda isikliselt harida soowiwad, ühe sõnaga: maareform oli suureks trumbiks kodanluse ja sotsiaaljuuduste käes töörahwa rewolutsioonilise wõitluse sumbutamiseks ja pettelootuste õhutamiseks laialistes maatörahwa hulkades, mis neid äraootawasse seisukorda pani ja kodanlusele wõimaluse andis rewolutsioonilise töörahwa pealetungimist klassisõjas tagasi lüüa ning rewolutsiooni kandwaid jõudusid häwitades suuremat osa maatörahwast proletaarse rewolutsiooni wäerinnast oma tagawarawäeks muuta. See andis kodanlusele wõimaluse ka rewolutsioonilise proletariaadi jõudusid alaliselt purustada ja häwitada (sagedased hulgalised mahalaskmised, Tallinna ametiühisuste kesknõukogu järjekordsed arreteerimised, ametiühisuste kongressi laialtajamine ja 102 kongressi saadiku arreteerimine ja Wenemaale saatmine, kelle hulgast 25 saadikut Isborskis maha lasti, sagedased wangistamised ja poliitiliste suurprotsesside wabritseerimised, millest suuremad olid „612“, „115“, „149“ jne) ning maareformi teostamist oma klassihuwides lõpule wija.

Ägedas wõitluses proletariaadiga, maatörahwahulkade pealesurumisel pidi aga kodanlus oma esialgsest kawatsusest (maareformiga ainult kahehobusekohti kui kodanluse liitlasi luua) lahti ütlema ja wäikekodanluse huwides järelandmisi tegema, mis maareformi teostamise peale

suurt mõju awaldas ja ta eriti wäikekodanliseks tegi. Tükeldatud mõisate maale loodud n.n. asundustaludest on: 34 prots. kehwikute majapidamisi (end. mõisatööliliste ja käsitööliliste kohti), 35,6 prots. wäikemaapidajate kohti (ühehobusekohad), 24,1 prots. kahehobusekohti ehk kesktalurahwa majapidamisi, ja 6,3 prots. suurtalusid — kodanluse pärisliitlasi.

Maareformi teostamine, suurpõllupidamiselt üleminek wäikepõllupidamisele — uute asunduskohtade loomine weeretas maasaajate õlgadele hiiglasuured asunduskulud: inwentari muretsemine, hoonete ehitamine jne. Maa eest tuli peale selle riigile renti ja ehituslaenude pealt kõrgeid protsente maksta. Kõik need koormatused ühes kõrgete maksudega härrasriigi aparadi ülewalpidamiseks takistasid ja takistawad asundusmajapidamise arenemist ja olid määratuks koormaks, mis asunikkuude seisukorra wäljakannatamata raskeks tegi.

Mõisate suurmajapidamised olid tükeldatud, tekkis uus talurahwakiht, asunikud, kes suurelt osalt olid hallparunite ehk jõukama talurahwa wõsukesed. Olukord oli seega maal põhjalikult muutunud: suurmaaomandusest ja suurmaapidamisest ei olnud peaaegu jälgigi enam järele-jäänud. Sellega tuli EKP-l arwestada. Muutunud olukorras endisest lipukirjast — mõisate tükeldamine seisma, mõisad ja suurtalud tööliste kontrolli alla — ei wõinud enam jutugi olla, sest mõisad olid juba tükeldatud, ei olnud enam otsekohe-rewolutsioonilist olukorda tööliste kontrolli teostamiseks. Sellepärast tuli parteil neist hüüdsõnadest loobuda.

EKP jäi ka nüüd maa- ja talurahwa-küsimuses rewolutsioonilise marksismileniniismi alustele. Juba 1922. aasta

jaanuaris selgitab „Kommunist“ artiklites: „Meie partei ja maaproletariaat“ ja „Meie partei ja talurahwas“ oma seisukohta.*) Kokkuvõttes on see rewolutsioonilise proletariaadi seisukoht talurahwa suhtes, pärast kodanlise rewolutsiooni lõpule jõudmist, talurahwa enamusega maadel.

Esimeses artiklis seatakse küsimus: „Kes on meie partei suuremaks toeks maal? Missugune on see proletaarne ollus, kuhu meie partei maaorganisatsioonid nüüd peawad tungima?“

Kõigepealt, kellest seisab maaproletariaat koos?

Arwuliselt kõige suurem kiht on praegu, mil mõisad enamasti ära hakitud, sulased ja teised teenijad, kes peremehe ruumides ja söögil elawad. Palk makstakse natuuras — walmistehtud riiete, toidu ja jalanõude ning kusagil toanurgas seiswa sāngi kujul, kuna rahatasu koguni pisikese osa palgast wälja teeb. See maatöölise kiht on wähemates taludes (iseāranis Põhja-Eestis) osalt peremehe perekonna-liikme seisukorras, suuremates taludes — alaliseks kontwõõraks. Ei ole teist palgatöölise, kes oleks nii surutud olnud peremehe kāpa alla, kui niisugune „poiss“ wõi „tūdruk“. Tal pole oma nurka, kus pilgukski järewalwawa silma eest ära saaks olla; teda ei wabasta orjusest päewal ega öösel mingisugused sunduslikud määrused ega töökaitse seadused.

Teine kiht on töölised, kes omaette korterites asuwad. Silla kuuluwad peasjalikult mõisatöölised, mitmesugused metsa-, töökodade-, ehitus- ja muud töölised wäljaspool põllutööd.

Kolmandaks on töölised ja proletaarsed käsitöölised, kes asuwad oma majakestes wõi saunades, mille juures aga maa kas täiesti puudub wõi ainult pisikese alamaalapina leidub, ja kes täiesti palgatööst elawad.

Sisuliselt ei ole wahet wiimase kahe juures. Meie partei leiab tee just nende maaproletaarlaste juure kõige kergemini. Need on kaks kõige rohkem arenenud maatöölise kihti.

Neljandaks, küla poolproletaarne ollus: maalappide rentnikud, omanikud ja pooleteramehed, kes majapidamisest mitte terwet ülespidamist ei saa, waid palgatööga kõrwalt juure teeniwad. Niisuguse wāikemaapidaja juures ei ole juttugi wõõra (palgalise) tööjõu — sulase wõi teenija — tarwitamisest, waid see maapidaja on ise poolest saadik palgatöölise.

Selle kihti hulgas on meie partei 1917. aastast saadik alati kaunis rohket poolehoidu leidnud, peaaegu samasugust, nagu oma eluasemega puht-maaproletaarlaste keskel.

Meie kohus on ka talutöölised oma mõju alla wõtta. Läheb see korda, siis oleme külaproletariaadi hulgas juhtiwaks jõuks saanud.

Kommunistline partei ei ole mitte ideede wõi põhimõtete laialilaotamise selts, waid tema ülesanne on oma lipu alla ja selle ümber koguda töörahwahulkasid, kellega wõiks makswa korra wastu otsustawalt wälja astuda.

Meie ülesanne ei ole mitte ainult tööliseklassi diktatuurist ja nõukogudewabariigist jutlustada ning rewolutsioonisilmapiilgu tulekust kõnelda, waid meie peame suutma töölisi nende päewahuwidega, nende lähemate nõudmistega, kõige igapäisemate asjadega huwitada. Kommunistline partei peab näitama, et tema see jõud on, kes mitte ainult tulewikus taewamanna (töölise saadikute nõukogu-wabariigi näol) ei luba, waid kes oskab juba praeguses korras töölise kõige pisemajdki nõudmist selgesti wälja ütelda ja nende eest wäljaastumisi korraldada.

Need wäljaastumised peaksid minema järgmiste nõudmistehiis:

- 1) sunduslikkude määruste täitmise nõudmine palga ja tööaja asjus;
- 2) parema korteri nõudmine;
- 3) pühapäewa tööst loobumine;
- 4) tööpäewa määrast kinnipidamine jne.

Töölise rühm wallawolikogudes peab sulase huwisid kaitsma, „pearaha“ määramise wastu wõideldes ja arstiabi korraldamist nõudes. Wäljaspool ühisusi

*) Sm. J. Anweldi artiklid. Toim.

seiswate töölise hulgas selgitustööd teha, neid töölise koosolekutele, töölisajakirjanduse laialilaotamisele, lugemisringidesse jne tõmmates.

Meil on tarwis kogu töölisteklass wallata, meie mõju alla wõtta, ja selleks peab partei liige just awalikkudes ühisustes, seltsides, erakokkupuutumisel oma klassiwendadega kihutustööd tegema." („Kommunist", 1922. a., nr. 1 (51).)

Teises artiklis: „Meie partei ja talurahwas" käsitatakse talurahwa kihinemist ja talurahwa osa rewolutsioonilises wõitluses:

„Eestis ei ole talurahwast selles mõttes nagu Wenemaal. Seal on mitukümmend miljoni elanikku, kes ligikaudu ühesuguseid maalappe hariwad; terwed külad seisawad koos umbes ühesugustest kohapidajatest, kelle hulgast mõni üksik rikas „külakurnaja" (kulak) silma paistab; wõõra tööjõu tarwitamist talurahwa majapidamistes tuleb harwaste.

Eestis on talurahwas kõigepealt kaheks klassiks arenenud: palgatööliseks ja taluomanikkudeks, wõi talupidajateks. Ja talunikud on omakord kihtideks jagunenud. Meil on wiimasel ajal wiisiks saanud kõiki talunikke „hallparuniteks" nimetada. See on niisama õige kui arwata, et igal inglil tingimata tiiwad peawad olema.

„Hallparun" on suurtalupidaja, kes niitwõrd palgalist tööjõudu tarwitab, et ta enesel ja ta perekonnal tarwis pole põllutööd teha. Peremees ise on ainult tööjuhtijaks. „Hallparun" on oma klassi seisukoha poolest seesama, mis suurtalupidaja — mõisnik; just niisama nagu suurwabrikant ja töökojaoomanik, kel 5—10 töölise, mõlemad ühest klassist on.

Juba Eesti kesktalupidaja pole enam hallparun. Kesktalunikuks nimetame seda, kel on umbes 6—12 tiinu põldu. Kesktalunik on nõndanimetatud kahehobusekoha mees. Ta tarwitab tingimata palgalist tööjõudu, kui tal mitte paari täiskaswanud perekonnaliiget ei ole, kuid peremees ise töötab nagu sulanegi. Just see wiimane asjaolu

eraldab teda terwelt „hallparunist". Ühine töötamine, ühine söök, enamasti ühine tuba — see kõik teeb klassiwastuolud kesktaluniku ja töölise wahel tumedaks ja lähendab kesktaluniku töörahwale — pool- ja pärisproletaarlastele.

Ei ole arwustikuandmeid, kuid wähe-malt 80 iga 100 taluniku hulgast, kes palgalist tööjõudu tarwitawad, on kesktalunikkude (kahehobusekoha - pidajate) kihist. Põhja-Eestis on hallparunisi koguni wähe leida: siin koosnewad terwed külad kesk- ja wäiketalunikkudest.

Wäiketaluniku (wäikemaapidaja) koha äraharimiseks kulub umbes 2 inimese tööjõud: ta ei tarwita palgatöölise; jõukam ja pisut suurema maatüki pidaja elab täiesti oma kohast, waesem ning pisem ääremaamees teenib osa ülespidamist kõrvalt.

Wõiks ütelda: kesk- ja wäiketalunikud on wahelülks pärisperemeeste ja pärisproletaarlaste wahel. Kesktaluniku majanduslised huwid (wõimalikult odawtasu töölisele, wõimalikult kõrged põllu- ja karjasaaduste hinnad) seowad seda kihti suurtalunikkudega; igal terawamal kokkupõrkel, mis ette tuleb töölise ja peremeeste wahel, jääb see lüli peaaegu terwelt rippuma ahela külge, mis kõiki ettewõtjaid koos holab.

Wäikemaapidaja, selle wastu, seisab töölisele palju lähemal kui peremehele. Ta huwid on proletaarlaste huwidele wastuolus ainult wilja- ja karjapidamise saaduste hindade juures. Kuid wäiketalunik müüb wõrdlemisi wähe (wähemad ostawad koguni ise lisa — tasu arwel, mida nad palgatöölisena teeniwad); pealegi on see wastuolu peidetud kujul olemas, kuna will ja muud saadused mitte tingimata proletaarlastele ei müüda, waid mis enamasti wahelkauplejale wõi sagedasti teistele mitteproletaarlistele kihtidele lähewad. Wäikemaapidaja, kes oma huwidest oleti aru saab, on töölise ja ettewõtjate wahel keewa klassiwõitluse asjus kas erapooletu ehk holab töölise poole; ja loomulikult on see poolehoid seda suurem, mida wäiksem on see maatükk, mis wäikekohapidajal tarwitada.

Neid kolme talunikku kihti peab meie partei silmas pidama oma wõitluses nõukogudewõimu eest.

Suurतालunikud („hallparunid“) ühes mõisnikkudega on meie kindlad wastased. Kodusõja korral seisame paratamata sõjariistus nende vastu.

Wäikemaapidaja — ääremaa rentnik wõi wäketalunik — tuleb töölistega kaasa, kui ta oma olukorrast aru saab. Töölisteklass on alati walmis toetama tema nõudmisi. Missugused need on? Rendi wähenemine ja ärakaotamine; maksude weeretamine suurतालunikku ja mõisnikkude ning teiste jõukate kihide peale; kaudsete maksude kaotamine, mis tikud, tubaka, riide, põllutööriistad kalliks teewad. Need on samad nõudmised, mida tööline oma huwides üles seab. Wilja- ja karjasaaduste hindade kõrgus ei suuda wäikemaapidajat niiwõrd töölistega wastuolusse ajada, et nad mõlemad mitte üheskoos minna ei wõiks oma lähemates päewanõudmistes.

Kõige suuremaks takistuseks ühise wäerinna loomises wäikemaapidaja ja töölise wahel on wiimase klassiwõitluse lõpusiht. Proletaarlane — eestkätt just wabrikutööline — on suurtõustusega kokku kaswanud. Sotsialistlike korra maksmapanek on tema töötamiswiisis teatud mõttes ainult peremehe wahetamine, kusjuures tööline nõukogude läbi ise üheks ettewõtte omanikuks saab. Wäikemaapidaja on „wäikekoodanlane“ warbaotsatest pealaeni. Tema loomulik püüe on oma isiklikku ettewõtet suurendada. Wäikemaapidaja on loomu poolst hallparuni teisejärgu kandidaat. Sotsialismi mõte on talle sama wõõras, nagu harksahaga kändjale elektriadra tarwõtamine.

Kuid nõukogudewalitsus, proletariaadi diktatuur ei ole mitte wäikemaapidaja huwide vastu, waid parandab tema praegust olukorda. Nõukogudewõim kaotab ära maarendi, mida rentnik suurतालuanikule (ehk kapitalistilisele riigile) maksab, wäikemaapidaja, kes riigiwõimu ühes töölisteklassiga nõukogude läbi teostab, walwab ise selle järele, et maksud peajasjalikult jõukamate kihide

peale pandaks, et riik teda toetaks põllutööriistade muretsemises, ühistegewuses.

Meie partei peab sellega wäikemaapidajaid oma poole wõitma, et ta neile selgeks teeb, miks nad nii praegu kui ka rewolutsiooni korral ainult wõidawad, kui töölisteklassiga käsikäes sammuwad. Sellega ühelajal peab muidugi käima propaganda (seletamine) kommunismi põhimõtete heaks kogu proletaarse olluse keskel. Kuid wäikemaapidajaid suudame liikuma panna ainult siis, kui nende majanduslisi huwisid oskame töölisteklassi wõitluse sihis ära kasutada.

Wägiwaldse wäikekohtade „kommunadesse“ ajamise mõte tuleb meie seltsimeestel — peaks seda weel kellegil leiduma — peast wälja ajada. Wäikeja keskpõllupidamises suurmajapidamise juure minna wõib alles siis, kui selleks talunikku eneste keskel suur wool tekib. Niisugune tung wõib nende juures aga ilmuda alles siis, kui nad oma silmaga sotsialistilise maaharimise kasulikkust näewad. Iseäranis ettewaatlikud peame olema selles küsimuses kesktalunikku juures. See kiht on kahtlemata oma määratusuures enamuses töölisteklassile waenulik. Oma päewanõudmistes (lähemates nõudmistes) ei saa meie partei suuremalt osalt teisiti, kui peab kesktalunikku vastu minema. Näiteks põllutöölise palga- ja korteriküsimus wiib otsekohe kesktaluniku huwide vastu, sest kui tal täna palgatöölis pole, siis tarwitab ta seda homme. Kesktalunikke ei wõida me tööliste poole mitte mingisuguste järelandmistega ega kokkuleppega. Ühised huwid on neil töölistega ainult mõnes üksikus küsimuses, näit. nõndanimetatud kaudsete maksude asjus: ka kesktalunik ei soowi tikutoosi, kirwe, wikatit pealt tolli maksta riigile, nagu seda ei taha teha tööline tarbeainete pealt. Kuid kesktalunikul ei ole raske talbata, et kuigi kaudsed maksud ära jääksid, siis on riik sunnitud temalt, kui teatud waranduse omanikult, teisel kujul maksu wõtma.

Oma wõitluses peab töölisteklass täiesti külmaks jääma kesktaluniku hä-

dakisa peale, kui seda asjade pärast tõstetakse, mis käib proletariaadi huwide vastu. Meie ei suuda kesktalunikudelt rohkem saada kui seda, et ta rewolutsiooni korral — teatud mõttes erapooletuks pealtwaatajaks jääks. Seda teeb ta ainult siis, kui tal praegusest demokraatilisest korrast himu täis saab.

... Meie partei peab teed leidma, kuidas wäikemaapidajate-kihti tööliste-klassiga kaasa kiskuda ja kesktalunikke klassiwõitluses suurkapalistidest võimalikult ära lahutada.“ („Kommunist“ nr. 2 (52), 14. jaan. 1922. a.)

Nagu eespool toodud wäljawõtetest selgub, wastab artikkel „Meie partei ja talurahwas“ sisult täiesti Kominterni II kongressi resolutsiooni põhimõteteliste alustele agrararküsimuses. Weel enam. Selles artiklis läheb Eestimaa Kommunistiline Partei talurahwa-küsimuse analiseerimise üksikasjus isegi kaugemale, kui seda Kominterni II kongressi resolutsioonis ära märgitud on.

Huwitaw on siinkohal ära märkida seda ajaloolist tõsiasja, et EKP juba 1922. a. aigul töötamise küsimuses talurahwahulkades ja nimelt üksikute talurahwakihide ja maaproletariaadi wahelisi wastuolusid selgitades iseseiswalt neile seisukohtadele asus, millised Kominterni täidesaatekomitee täiskogu alles 1925. a. sm. Buharini aruande järele wastu wõttis...

Hiljem, pärast maareformi teostamise lõpule jõudmist, asus EKP ka asunikude, kui talurahwa erilise kihi suhtes üldistel alustel tööle, arwestades, nagu eespool nägime, asunikku kihtide klassiliste iseäraldustega ja kodanlise maareformiga, kui sündinud tõsiasjaga.

Eestimaa Kommunistilise Partei kolmas kongress wõttis selles küsimuses järgmise otsuse wastu:

„Üks EKP tähtsamatest peaülesannetest on riigimaade-rentnikkude (asunikku) liidus rewolutsioonilisemat ollust (kehwemaid kihte) mõjule ja juhtiwale kohale aidata, et liitu tõmmata wõitluse ühises wäerinnas töölisteklassiga. Selleks on tarwis tutvustada asunikke töörahwa ühise wäerinna plat-

formiga, toetada kõiki neid nõudmisi, mis ei lähe töölisteklassi huwide wastu, ja näidata, et wäikemaapidaja olukord woib paraneda ainult töörahwawõimu juures. Praegust liidujuhatust tuleb paljastada kui kurnajate käsikute ning jõukamate asunikku esitust, mis kehwormatele asunikku wähematki kergendust ei too.

Toetades selle töörahwakihi nõudmisi, mis suurel määral kodanlised (kuigi ühiselt mitte kurnamissihilised) ja seletades, et kommunistid ei kawatse wäikemaapidamist wägiwaldselt likwideerida, peab EKP ühtlasi, iseäranis maatöörahw keskel, jätkama propagandat kommunistliku majapidamise kasulikusest.“ („Kommunist“ nr. 1 (57), 2. jaan. 1923. a.)

Eespool nägime, et juba 1921. aastal EKP oma ülesandeks seadis „wäikemaapidajate ja nende hulgas ka asunikku waenulikkust töörahwa rewolutsiooni wastu kaotada“. Nüüd seab aga partei oma ülesandeks riigimaade rentnikku liidus rewolutsioonilisemat ollust mõjule ja juhtiwale kohale aidata, seda liitu töörahwa ühisesse wäerinda tõmmates, kurnajate asunikku esitust paljastades ja selle töörahwakihi (asunikku) nõudmisi toetades, kui nad töölistehuwide wastu ei lähe.

Niisuguseks nõudmiseks oli kõigepealt maarendi ära kaotamine ja wõitlus parunitele tasumaksmise wastu. 1923. aasta kujuneb meie partei tööle talurahwahulkades pöördepunktiks. Härrasriigi pankrotipoliitika tööstuses, asunikku jõhker kurnamine maareformi teostamisel (rendimaks, kõrgeprotsendilised laenuid jne) ja raske põllumajandusline aasta — see kõik lasus ühes ranga maksukoormaga rusuwalt talurahwa õlgadel ja tegi tema seisukorra määratunraskeks ning tõukas ikka suuremaid ja suuremaid hulki wastasrinda walitsusega. EKP kasutas seda talurahwa meeolomuutust oma töös maal ja tõmbas kehwi talurahwakihtisid töörahwa ühisesse wäerinda. Kewadised riigikogu walimised (1923) ja maakonna ja wallawolikogude walimised sügisel tõendasid selle töö tagajärgi maal. Pärnu, Walga,

Tartu, Harju, Wiljandi ja teistes maakondades said tööraha ühise väerinna nimekirjad rohkesti häält. Paljudes waldades tõusis kommunistidele antud häälte arw 30 kuni 60 prots. peale.

Ent talurahwas ei teadnud siiski veel tarwilisel määral meie partei seisukohta maaküsimuses. Kodanlus kollitas teda sellega, et enamlased — kommunistid — wõtawad talurahwalt maa ära. Suurem osa töörahwakihtisid ei uskunud seda kolli, kuid leidis ka neid, kel puudus kindel arusaamine meie partei maapoliitikast pärast maareformi teostamist. Rewolutsiooniline liikumine nii linnades kui maal arenes aga tõuswat joont mööda. Sellepärast oli tarwilik, et partei maa- ja talurahwa-küsimuses veel kord talurahwale oma seisukoha teatawaks teeks.

Ja partei tegi seda ühenduses sõjariistus ülestõusu ettewalmistamisega 1924. aastal, esiteks artiklis — „Proletaarne rewolutsioon ja töörahas“, ja teiseks — sm. Jaan Anweldi „Awaliku kirja“ kaudu tööliste, teenijatele, talurahwale ja kogu töötawatele kihtidele, sõduritele ja madrustele. Neis dokumentides on Eestimaa Kommunistiline Partei seisukoht maa- ja talurahwa-küsimuses pärast maareformi teostamist üksikasjalisemat käsitamist leidnud.

Esimene artikkel on sellepolest tähtis, et ta kõik kahtlustused, mida kodanlus Eestimaa Kommunistilise Partei maaprogrammi kohta lendu lasknud, tagasi tõrjub ja talurahwale kindla wastuse annab küsimuse peale, mis saab talukohtadega. Edasi selgitab artikkel talurahwa osa proletaarses rewolutsioonis.

„Partei peab wäsimata jatkama selgitustööd talurahwa hulgas; seda on tarwis teha iseäranis ajajärgul, mis eel käib otsustawale lahingule rõhutu ja rõhuga wabel. Rewolutsioonis on ka otsustaw sõna linnadel; kuid vähemalt suurem osa töötawast talurahwast peab poliitiliselt töölis- talurahwa walitsust wastuwõtawaks pidama, nii et ta mitte ülestõusnud töörahwale sõjariistus wastu ei lähe; muldu tuleb rewolutsioonil rasked, liiga rasked sünituswalud läbi elada, ja kui ta niisugusel korral wõi-

dabki, siis werise kodusõja järele. Meie partei kohus on töötawat talurahwast töölisteklassi asjale wõita, teda lahti kiskuda linna kodanluse ja mõisasüdame-kindralite eestkostmise ja juhtimise alt. Mida meie selles sihis teeme, see tasub end rikkalikult siis, mil kodusõda prahwatab ja Pätsid-Sootsid maatöörahwast ja nende poegi, sõdurisi, ruttawad koguma protaarlaste kõrde mahalõikamiseks.

Peaküsimus, mis isegi kõige wäiksemat talunikku proletaarse rewolutsiooni nimetamisel elewusse ajab, on see, mis saab talukohtadega? Meil tuleb laiades talurahwahulkades selgitustööd jatkata, et klassiteadlik töörahas, eesotsas kommunistilise parteiga, ei mõtlegi talurahwast wägiwaldselt „kommuunadesse“ ajada wõi koguni temalt kohti ära wõtta. Tuleb teed leida, kuidas igale wäikemaapidajale ütelda, et rewolutsiooniline wõim mõisasüdamed ja jamaata mõisad natsionaliseerib ning töörahwale (maatarahwale) kasutada annab; talude ärawõtmisest senistelt omanikkudelt wõib kõne olla niiwõrd, kui wõrd üks ehk teine talunik sõjariistus wõitleb tööraha wastu; sest on enam kui arusaadaw, et töörahwahulkade wiha nende wastu pöördub, kes kurnamise-wabariigi toetuseks püssid kätte haarawad! Tark meel ja mõistus ütleb töölisteklassile, et neid talunikke puutuda ei tohi, kes mitte Pätsi-Sootsi ja kindral Tõnissoni walgekaardist osa ei wõta.

Iga talunik, olgu tal koht ostetud wõi renditud, peab teadma, et tööliste ja talurahwa walitsus ei looda mitte selleks, et talurahwalt maad ära wõtta, wõi tema olukorda raskemaks teha, waid selleks, et wäikemaapidajale maad juure anda, kui seda tarwis ja kui see wõimalik, — selleks, et rahapillamisele ja raiskamisele lõpp teha ja nii talurahwa maksukoormat kergendada. Kommunistiline partei teab, et

wäikemaapidaja seisukord kohutawalt raske on. Orjus, milles wäikemaapidaja oma maalappi harib, on sagedasti sama suur ehk weel suuremgi, kui linnatöölistel. Kommunistiline partei tahab üheskoos talurahwaga wõidelda, et see raske orjamine palehigis kergeks tööks muutuks. See on wõimalik masinate tarwituselewõtmise ja muude uuenduste teel. Töölise ja talurahwa walitsus seab muuseas oma ülesandeks talurahwa keskel selgitus- ja organiseerimistööd teha, et senise inimjõu asemele astuks masin, et läbi wiidaks laialised maaparandustööd jne. Täielikult sünnib see alles siis, kui talurahwas kord ise otsustab minna ühisele suurpõllupidamisele; seni aga kui talunikud paremaks peawad wäikepõlluharimist jätkata, tuleb teda aidata ühistegewuse ja riikliku toetuse kujul, et masinate muretsemist, maaparandust jne wõimaldada. Mis wahe on sellel ühistegewusel ja neil laenuudel praeguse ühistegewusega, mida arendawad „Kaja“ kogupõllumehed (hallparunid), ja nüüdsete laenudega, mida tilgutab Pätsi wõi Akkeli walitsus? Nüüdne ühistegewus on kelmade ja spekulantide äri, kus kildkond meie „Estoonia“ maa ja linna hallparunisi töötawat talurahwast pügab; tõelik töörahwa ühistegewus seab oma eesmärgiks niisuguste spekulantide pesade ärarahwitamise. Nüüdsed laenuud on mõisasüdame-kindralite ja üksikute jõukamate talunikkuude toetamiseks; tulewane riikline toetus saab osaks just töötawale talurahwale ja ühistegewusele.

Suur osa töötawast talurahwast, kes nüüd wast weel waenulik kommunistilisele parteile ja töölisklassi diktaatorile, muudab oma waate, kui ta meie tegewuskawa natukegi lähemalt tundma õpib...

... Lorile, nagu wõtaks töölis-talurahwa walitsus talurahwalt maa ära, on wõimalik wastu seada näide, et Nõukogude Wenemaal seda tehtud ei ole, waid, wastupidi, kehwa talurahwa kätte on antud mõisad, on korraldatud, et seal talurahwas renti ei maksa ei maa ega

hoonete eest, nagu „demokraatlikes“ wabariigis asunikud. Lori, nagu nõrkeks N. Wenemaa talunik maksude koorma all, ei kannata niigi juba mingit arwustust, kuna siingi teada on, et seal talupoeg ainult ühte maksu — nõndanimetatud ühtlast põllumajanduslist maksu maksab, mis mitte kõrge ei ole. Wene külade elektrofitseerimine, traktorite muretsemine talurahwale, ühistegewuse arendamine maal, talurahwa tutwustamine uute põlluharimise wiisidega, — kõik see rikkalik materjal, et meiegi talurahwast esiteks mõtlema panna selle pöörase lori kohta, mida laiali kannab kurnajate ajakirjandus, ja teiseks — teda hoopis uuele arusaamisele wila sellest, mida tahab, mille eest wõitleb kommunistiline partei.“ („Kommunist“ nr. 5 (63), 1924. a.).

Teises artiklis selgitab partei täendawalt seda küsimust järgmiselt:

„Asunikud ja riigimaade rentnikud tulewad wabastada rendimaksust ja maa ostmisest. Niisama tuleb ära kaotada kõiksugused muud maksud töötawalt rahwast maaharimiseõiguse eest. Mõisad ja nende südamed tuleb täiesti ära wõtta parunitelt ning kindralitelt töörahwa maakomiteede kätte.

Kõik maatagawarad, nagu mõisasüdated, jagamata mõisad jne, tuleb wõtta töörahwa esitajatest korraldatud maakomiteede kätte, kes ära määravad, kuidas maad kasutada, kellele teda harimiseks anda jne.

Siinkohal peab ära märkima kaks laialist eksiarwamist, mis on tehtud tõsiasjade wõltsimise tagajärjel kodanluse ja sotside poolt.

Esiteks, kommunistiline partei ei mõtlegi talurahwast wägise „kommuunasse“ ajada. Ta annab maatöörahwale täieliku wõimaluse maad oma äranägemise järele harida, sündigu see isikliku wäikekoha, kooperatiivse põlluharimise wõi mõnel muul wiisil. Õige küll, kommunistid, kui marksistid, teawad, et suurpõllupidamine kasulikum on kui wäikepõllupidamine, sest et ta wäheha wae-

waga rohkem saaki annab; kommunistid teavad, et tulewik ühiskondlise suurmajapidamise päralt on. Kuid nad ei katsu ühiskondlisest arenemiskäigust vägiwaldselt, surwe teel, ette rutata. Kommunism wõidab põlluharimises, kui põlluharijad arusaamisele tulewad, et kasulikum on 8 tundi päewas suurel põllul traktoriga künda, suure auru- wõi elektrijõul käiwa masinaga wilja peksta, kari kõige uuema tehnika järele korraldatud lautadesse koondada ja ta eest teaduse näpunäidete järele hoolitseda, kui et wara hommikust hilja õhtuni põldu küünistada harkadraga, rehte tampida hobustega, karja kaswada lasta, nagu „jumal“ tahab.

Nüüd ei ole päewaküsimuseks mitte kommunismi maksmapanek külas, waid tänapäew on küsimus, kuidas maa wõtta töörahwa kätte, kuidas rahuldada kõige esimesi rahwa nõudmisi maa, hoonete ehitamise jne asjus.

Kui töörahwas tõelikult maa peremeheks saanud, siis kaalub ta, kuidas järgmist sammu edasi astuda.

Teiseks on weel laialine arwamine, nagu wõtaksid kommunistid maa ära kõigilt mittekommunistidelt, eestkätt aga talurahwalt. See jõe arwamine on nii naeruwääriline, et selle wastu pikamalt kirjutadagi ei saa. Kõige paremaks selle küsimuse selgituseks on see, et 1917. ja 1918. a. enamlased mitte ainultki talukohta „üle“ ei wõtnud. Nõukogude Wenemaal walitseb kommunistiline partei, aga seal on miljonid talupojad, keegi pole nende maad puutunud, küll anti neile mõisnikkude maad lisaks...

... Kui maa ärawõtmisest talurahwalt juttu wõib olla, siis ainult, kes sõjariistus jõuga töörahwa wastu wälja

astuwad. Sest arusaadawalt pöörab töörahwa wiha nende wastu, kes püssi ja kuulipildujaga lähewad kaitsma wabrikantide, spekulantide ja mõisapidajate walitsust.“ (Jaan Anwelt — „Awalik kiri“, 1924. a.)

Teeme kokkuwõtte. Kõik need dokumendid kinnitawad, et Eestimaa Kommunistiline Partei täitsa leninistlikult-marksistlikult maa- ja talurahwa-küsimust Eestis on lahendanud, lükkawad ümber selle jõleda wäljamõelduse, mille Eestimaa Kommunistilise Partei „wastarindlaste“ liider Jakob Palwadre kas asjatundmatult wõi sihilikult Eestimaa Kommunistilise Partei süüdistamiseks järgmiselt ette toob:

„Kui meie waatleme ehk meie wälkest Eesti liikumist, siis leiame ka selles palju trotskistlikku, mis ühel ehk teisel wõitluse ajajärgul nähtawale on tulnud. Nii näituseks:

1. Talupoegade tähtsuse eitamine rewolutsioonis ja ainukuseks rewolutsiooniliseks jõuks tööliste klassi tunnistamine. Kui trotskism nimetab enamluse reaktsiooniliseks küljeks talupoegade tunnistamise, siis siin nimetatakse talupoegadega töötamist sotslikuks. Reaktsioonilik - sotslik. Talupoegade kaastõmbamise ja ärakasutamise asemel — kuulipriits. Puht töölislikkus ei ole muud midagi kui intelligentlik käremeelsus“ jne (waata J. Palwadre — „Trotskismi alused ja leninism“, lhk. 137—138).

Eespool toodud dokumendid kinnitawad aga, et Eestimaa Kommunistiline Partei mitte üksnes talurahwa tähtsust proletaarses rewolutsioonis ei hinda, waid selles küsimuses täitsa rewolutsioonilise marksismi-leninismi alusel on järjekindlalt seisnud ja alati wastawalt kohalistele tingimistele ja olukorrale oma tööd talurahwahulkades korraldanud.

J. Reesen

Rariteet

Ленинградский Областлит № 57965. Тираж 1000. Типография „Кюльвая“, В. О., 1 лин. 52
Изд. „Кюльвая“

ENSV

Riiklik Avalik

Raamatukogu